

NADIMAČKI SUSTAV U IMOTSKOJ KRAJINI NA PRIMJERU OBITELJSKIH I OSOBNIH NADIMAKA U GORNJIM VINJANIMA

IVANA LONČAR

Sveučilište u Zadru
Odjel za hispanistiku i iberške studije
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, HR – 23000 Zadar
iloncar@unizd.hr

UDK: 811.163.42'282:81'
373.232.1>(497.583-37 Imotski)
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 30. 4. 2021.
Prihvaćen za tisak: 20. 9. 2021.

Ćaći, onom kući, i Vladi, ćaći na poslu

Istraživanje se temelji na 1134 antroponima prikupljenih na području Gornjih Vinjana. Na temelju primjera nadimačkoga sustava nastoji se pokazati nastanak, motivacija i isprepletenost porodičnih (rodovskih), obiteljskih i osobnih nadimaka u Imotskoj krajini, nasljeđivanje i nadijevanje nadimaka te složenost imenske formule u malim zatvorenim seoskim zajednicama u kojima postoji entropija prezimenâ, imenâ pa čak i hipokoristika. Polazni korpus rada čine 703 imenske formule iz telefonskoga imenika župnoga lista i 431 antroponima prikupljenih i ovjerenih terenskim istraživanjem, a zasebno se obrađuju jednorječni i dvorječni te muški i ženski nadimci. Osim prikupljanja korpusa antroponima koji izumiranjem nositelja, iseljavanjem i promjenom načina života nestaju iz leksika lokalnih govora koji se također ocrtava u antroponimiji, rezultati istraživanja pokazuju da je primarna svrha nadijevanja obiteljskih i osobnih nadimaka precizna identifikacija njihovih nositelja, ali i da postoji (iako ne uvijek ujednačen) ustaljen sustav nadijevanja i nasljeđivanja ne samo obiteljskih nego i osobnih nadimaka. Iako se smatraju neslužbenim dijelom imenske formule, obiteljski se (pa i osobni) nadimci u Imotskoj krajini rabe i u službenoj komunikaciji (npr. poštanskoj) jer je u zaseocima u kojima svi žitelji nose ista prezimena (koja tvore i pripadajuće ojkonime) imenski repertoar ograničen i nadimci su jedini način raspoznavanja mještana, kao i precizan odgovor na pitanje “čiji si”.

KLJUČNE RIJEČI:

antroponimija, imenska formula, Imotska krajina, obiteljski nadimci, osobni nadimci

1. UVOD

U ovome se radu na primjeru antroponimijskoga repertoara sela Vinjani Gornji nastoji pokazati nadimački sustav obiteljskih i osobnih nadimaka u Imotskoj krajini. Vinjani se ubrajaju u veća sela Imotske krajine (oko 3 517 ha), podijeljeni su na Gornje i Donje Vinjane i prostiru se između Imotskoga polja i državne granice s Bosnom i Hercegovinom, na tromeđi nekadašnje Habsburške monarhije, Osmanskoga carstva i Venecije. Na zapadu graniče s Imotskim, na sjeveru i sjeveroistoku s hercegovačkim selima, dok na jugu zalaze u Imotsko polje i graniče s općinama Runovići, Zmijavci i Podbablje, koje mještani Gornjih Vinjana nazivaju “Donji kraj”. Mještani “Gornjeg kraja” stanovnike pak “Donjeg kraja” nazivaju *Gūdāri*¹ (iz Runovića) i *Žābāri*² (iz Zmijavaca), kolektivnim pejorativnim nadimcima koji proizlaze iz zanimanja i načina života.

Pojam sela ovdje je dvojak: odnosi se na zaselak i ujedno skupinu njih koji tvore zajedno jedno selo. Granice između ovakvih sela gotovo i nema jer su zaseoci raštrkani, postoji jedino negdje kakva prirodna zapreka, obično veći vis ili pak Imotsko polje koje je naseljeno samo na rubovima. (Šimundić 1971: 5)

Gornji Vinjani smješteni su na visoravni uz glavnu prometnicu prema Posušju, dok se Donji Vinjani nalaze uz Imotsko polje i prometnicu prema Grudama i Mostaru (Ivanković 2006: 9). Vinjansku granicu mještani identificiraju kao prometnicu Imotski – Posušje, referirajući se na Gornje Vinjane kao “gori od ceste” i Donje Vinjane kao “doli od ceste”.

Valja ponešto reći o dvorječnim toponimima naselja u Imotskoj krajini. Osim Glavine Gornje i Glavine Donje u kojima imenica prethodi pridjevu, službeni su nazivi Vinjana i Proložca Gornji i Donji Vinjani te Gornji i Donji Proložac. Unatoč tome, u lokalnim govorima rabe se toponimi s anteponiranom imenicom³.

Prvi spomen Vinjana zabilježen je u ispravi humskoga suda pisanoj bosančicom

¹ Iako *Rječnik imotsko-bekijskog govora* bilježi natuknicu **gudar** *m.* onaj koji uzgaja gudane i gude (Šamija 2004: 120), naši ispitanici nude alternativna tumačenja tog nadimka: [“Gudini se svuda uzgajaju, ali oni su kupili *čet*, dlaku od gudina, i to su otkupljivali za četke” (1958.)]. Drugi su ispitanici još izravniji: [“Ma kakvo zanimanje, tako ih zovu jer su vazda prljavi i blatnjavi, pregaze tri rijeke da dođu u grad, ka gudini, to je ista rijeka Vrljika, ali drugačije se zove na tri mjesta.” (1953.) ili “Oni grade pojate za gudine odmah uz kuću, i kroz prozor tresu hranu gudinima, to sam samo u njih vidio, nigdje drugdje” (1982.)].

² [“Oni su s rijeke Vrljike, njih su žabe othranile” (1953.)]

³ I Šimundić govori o Vinjanima Gornjim i Vinjanima Donjim (1971: 5).

iz 1371. godine, a o naseljenosti svjedoče arheološka nalazišta iz bakrenoga doba. Odredbama Požarevačkoga mira iz 1718. godine uspostavljena je nova mletačko-osmanska granica (tzv. *linea Mocenigo*) koja uglavnom odgovara današnjoj granici između Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine. Prema legendi, granica je određena hitcima topovske kugle ispaljenima s imotske tvrđave Topana, pri čemu je dotadašnja župa Vinjani podijeljena na osmanski (današnji hercegovački, odnosno posuški Vinjani) i mletački dio (današnji imotski Vinjani). Prostor imotskih Vinjana nakon Požarevačkoga mira postao je dio imotske župe, a 1747. godine, makarski biskup proglasio je Vinjane samostalnom župom. Današnja župa ima četiri crkve, dvije u Gornjim (sv. Roka i sv. Ante) i dvije u Donjim Vinjanima (sv. Nikole Tavelića i sv. Katarine Aleksandrijske), pri čemu je crkva sv. Roka u Gornjim Vinjanima, dovršena 1882. godine, župna crkva (Ivanković 2006).

Prema Popisu stanovništva iz 2011. godine (Dzs), Donji Vinjani broje 2 146 stanovnika i 517 kućanstava, dok u Gornjim Vinjanima živi 1 456 stanovnika raspoređenih u 319 kućanstava.

Etnografska istraživanja u velikoj su mjeri pokrila život i običaje Imotske krajine (Kutleša 1993, Ivanković 2006, Vrčić 2015), no onomastičkih je radova malo, i osim Vidovića koji je obradio imotska prezimena (2016) i prezimena župe Lokvičići (2015) te Bjelanovićevih prinosna onomastici sjeverne Dalmacije (1979, 2007, 2012 [1988]) nema antroponomastičkih radova iz ovoga područja. Dio tvorbenih obrazaca ženskih nadimaka obrađen je u istraživanjima provedenima u zapadnoj Hercegovini (Nosić 1993).

Uvriježeno je mišljenje da ojkonom *Vinjani* potječe od apelativa *vino* i *vinograd* (Kutleša 1993: 24), koji su motivirali i druge hrvatske toponime (Vinica, Vinišće, Vinodolski i dr.). Iako je točna Vidovićeva tvrdnja da se “etnici Imoćanin i Imoćanka te ktetik imotski odnose i na Imotski i na cjelokupnu Imotsku krajinu” (2016: 42), osobito kad je riječ o Imoćanima koji žive izvan Imotske krajine, mještani Vinjana, za preciznu identifikaciju, rabe također etnike *Vinjánčanin* i *Vinjánčanka* te ktetik *vinjanski* (usp. Bjelanović 2007: 23–35).

1.1. VINJANSKI GOVORI

Vinjanski govori pripadaju novoštokavskim ikavskim govorima Imotske krajine i Bekije o kojima su pisali Šimundić (1971), Lukežić (2003), Šamija (2004), Menac-Mihalić (2005), Bošnjak Botica i Menac-Mihalić (2006), Lisac (2008) i dr. Budući da ovdje nije riječ o dijalektološkom istraživanju, istaknut ćemo samo osobitosti ovjere u antroponimima iz korpusa, a dio govora prikazat ćemo u obliku izjava i tumače-

nja ispitanika koje donosimo u navodnicima u uglatim zagrada.

Prema Liscu (2008: 106) “glavno vokalno obilježje novoštokavskog ikavskog dijalekta njegov je ikavski refleks jata”, vidljiv npr. u nadimcima *Bīlān* i *Bīkan*. Zamjenu vokala zabilježili smo u obiteljskom nadimku *Bēlovići* (< *Bēlava*⁴) i varijanti osobnoga nadimka *Kokūljūša* / *Kukūljūša* (< *Kükūlj*), u kojoj dolazi do razjednačivanja samoglasnika.

Kad je riječ o konsonantizmu, razlika između /č/ i /ć/ snažno se očituje u izgovoru, primjetna je redukcija početnoga /h/ (hajduk > *Ājdūk* > *Ajdūci*; *Hāsan* > *Āsan*), promjena /h/ > /j/ u *Mijo* / *Mijan* (< *Mihòvil*), zamjenski izgovor konsonanta /f/ suglasnicima /v/ (*Frāne* > *Vrāne*) ili /p/ (*Filip* > *Pile*, *frātar* > *prātar*) kod starijih govornika te različiti oblici metateza (*kāćnut* < čaknut ‘šašav’).

O naglascima valja reći da je dugouzlazni naglasak primjetno dulji od kratkouzlaznoga te da se zanaglasne duljine čuvaju npr. u osobnim imenima *Bōrīs* i u nadimcima *Īkān*, *Īkāš*, *Mācūn*.

Na morfonološkoj razini, kao što ističe Šimundić (1971: 38), posvojni pridjevi od imenica s osnovom na palatal tvore se pomoću sufikasa koji su uglavnom izjednačeni za palatalne i nepalatalne osnove, *-ov(ica)* (*Āga* > *Āgićov(ić)*, *Āgićovica*), pri čemu se u izgovoru najčešće čuje oslabljeno artikuliranje kratkoga zanaglasnoga /i/. Kako upozorava Galić (2019: 82), “važno je naglasiti da je u primjerima toga tipa oslabljenost artikulacije kratkoga zanaglasnoga i pitanje stupnja te da je ovisno o govornoj situaciji i govorniku. U načelu takvo *i* nikada nije artikulirano neoslabljeno, a stupanj oslabljenosti može varirati od djelomičnoga do potpunoga (tj. do redukcije)”.

Isto tako, sufiksi koji izražavaju posvojnost (*-ov*, *-in*) ne prate uvijek imensku deklinaciju, odnosno gramatički rod imenice od koje su nastali, pa smo tako zabilježili sufiks *-ov* za izvedenice *Božūrinov* (< očev nadimak *Božūrina*, umjesto očekivanog **Božūrinin*), *Āndukov* (< majčin nadimak *Ānduka*, umjesto očekivanog **Āndukin*) te sufiks *-in(ov)* u posvojnim pridjevima *Kāpin* (< očev nadimak *Kāpo*, umjesto očekivanog **Kāpov*) i *Šāginova* (< očev nadimak *Šārgija*, koji supostoji s očekivanim *Šārgijina*).

Turski adstratni jezični sloj očituje se u prezimenima (i ojkonimima) *Ājdūk* > *Ajdūci*, *Dēlipetar* ‘delija Petar’ > *Dēlipetri*, *Đūzel* > *Đūzeli* i nadimcima *Āga* (*Āgićović*, *Āgićovica*), *Āsan* (*Āsanović*, *Āsanovica*), *Dēlija*, *Džīdža*, *Đōja* i *Sūle*, dok je talijanski (mletački) vidljiv u nadimku *Kāpo*.

Na sintaktičkoj razini, “u govorima Dalmatinske zagore karakteristična je znatna

⁴ U ovom primjeru riječ je o promjeni *a* > *o* pred sonantima, koja se, iako navedena u literaturi, smatra nesustavnom i zabilježena je u tek nekoliko primjera (Šimundić 1971: 27–28, Galić 2019: 83).

frekvencija genitivnih sintagmi (Lisac 2008: 111), što je vidljivo iz imenskih formula **ime ili nadimak + obiteljski nadimak u genitivu** (v. 5.7.) ili kod višestrukih genitivnih nadimaka u trećoj generaciji, npr. *Ána Józe Učiteljčina (osobno ime (učiteljčine unuke) + ime (djevojčičina) oca u genitivu + ime bake / očeve majke (očev nadimak po majčinu zanimanju))*”.

2. KORPUS I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Korpus istraživanja čine 703 imenske formule prikupljene iz telefonskoga imenika župnoga lista *Tomislavljevo* iz 2010. godine⁵ te 431 antroponimski lik različitih kategorija prikupljeni terenskim istraživanjem.

Imenska je formula jedan ili više (u potonjem slučaju funkcionalno različitih) antroponima koji služe točnoj identifikaciji ljudske jedinice. Ona može biti službena i neslužbena. Službena se imenska formula u nas, kao i u većine europskih naroda, sastoji od osobnog imena i prezimena. (Frančić 1996: 20)

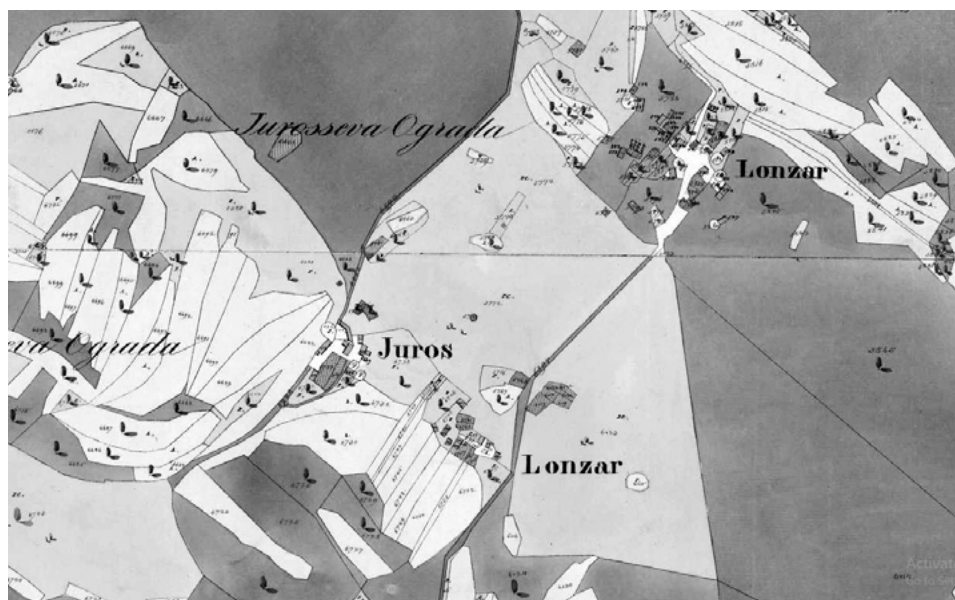
Pod jednostavnom imenskom formulom podrazumijevamo službenu, najčešće dvočlanu, imensku formulu koja se sastoji od imena i prezimena i koju Znika i Znika (2014: 273) nazivaju osobnoimensko-prezimenskom formulom. Složenim imenskim formulama pak smatramo sve one formule u kojima je osim imena i prezimena naveden kakav drugi atribut koji služi preciznoj identifikaciji.

Polazna točka istraživanja bila je upravo složenost imenske formule. Naime, od 703 imenske formule sadržane u telefonskom imeniku samo su 263 jednostavne (prezime + ime), što iznosi ukupno 38,3 %. Među jednostavnim se imenskim formulama nalaze i one istovjetne složenima, koje sadrže još i atribut (dopunu). Analizirajući dalje attribute kao dio imenske formule, zabilježili smo različite tvorbene obrasce i prirodu atributa, za što smo potvrde tražili među ispitanicima.

Koje uvjete treba ispuniti imenska formula da bi ostala jednostavna? Na prvi pogled, mora zadovoljavati dva kriterija:

- a) da ime odudara od uobičajenoga repertoara muških i ženskih imena, npr. *Ricard, Ludvig, Silvano, Saša, Robert, Neven, Irena, Vila, Vena*, i
- b) da je nositelj imena jedini nositelj toga imena među osobama istoga prezimena.

⁵ Iz imenika su izbačeni nazivi koji se odnose na tvrtke, policijske postaje i sl.

SLIKA 1. Lončari i Jurōši 1835. godine (Izvor: www.mapire.eu)

Međutim, daljnjim uvidom u popis i provjerama na terenu utvrdili smo i zanimljiv onomastički fenomen prvenstva u imenovanju, svojevrsne *primonomenklature*, koji se sastoji u tome da prvi nositelj istoga imena i prezimena ne treba nadimak [“igrali smo nogomet ja, Vlāde i Vlāde Bakētušin”], zbog čega smo postavili hipotezu da je primarni razlog nadijevanja nadimaka (kako obiteljskih tako i osobnih) precizna identifikacija njihovih nositelja, odnosno da “prvi u selu” ne treba nadimak ili ima kakav poseban nadimak koji nosi samo on. Ta će se pretpostavka potvrditi kroz terensko istraživanje, osobito u slučaju entropije imena i prezimena, pa čak i hipokoristika, na što ćemo se osvrnuti kasnije.

S obzirom na dostupnost ispitanika i razmjerno velik broj antroponima, za korpus obiteljskih i osobnih nadimaka izabrali smo antroponimijski repertoar (prezimena, porodične (rodovske), obiteljske i osobne nadimke) dvaju susjednih i rodovskim i drugim vezama međusobno povezanih zaseoka u Gornjim Vinjanima, *Lončārā* (oko 35 kuća) i *Jurōšā* (oko 20 kuća)⁶, koji se nalaze sjeveroistočno od seoske crkve sv. Ante, sagrađene 1892. godine, i gravitiraju mjesnoj područnoj školi u Lončarima,

⁶ U korpusu označeni podvučenim masnim slovima. S obzirom na upućenost ispitanika neprave smo obiteljske nadimke analizirali na korpusu zaseoka (Gornji) Lončari, a osobne nadimke na korpusu obaju zaseoka (Lončari i Jurōši).

dovršenoj 1933. godine, i u kojima svi mještani nose ista prezimena, Lònčar⁷ i Jüroš. Raslojavanjem prezimena Lònčar nastaje obiteljski nadimak Dřlić, koji se do danas čuva u neslužbenom obliku (nije postao službeno prezime) i kao dio (neslužbenog) ojkonima Lončari-Dřlići. Naime, zaseok Lončari dijeli se na Lončare u kojima se nalazi područna škola (tzv. Gornje Lončare) i Lončare-Dřliće (tzv. Donje Lončare), usp. slika 1. U oba zaseoka živalj nosi prezime Lònčar [“oni se isto prezivaju Lònčar, ali su iz Dřlića”], a dio Lončara živi i u posuškim Vinjanima, u Bosni i Hercegovini.

Korpus nismo crpili iz matičnih knjiga jer je, ponajprije, riječ o istraživanju sinkronijskoga tipa, a čuvari jezičnoga blaga antroponima, kako nas podsjeća profesor Skračić, “malobrojni [su], stari i umorni od čekanja” (2011: 12). Usto, iako je riječ o ustaljenim obiteljskim i osobnim nadimcima, oni (još uvijek) nisu dio službene imenske formule niti ih matične knjige (ni *Stanja duša*) bilježe kao takve, stoga se može govoriti o svojevrsnoj narodnoj predaji koju je moguće zapisati samo terenskim istraživanjem.

Ispitanika je ukupno deset, od čega šest muških i četiri ženske osobe. Četiri muške osobe ubrajaju se u konzervativne govornike, rođene su i čitav život žive u selu (1936., 1958., 1965., 1987.), jedna je (1953.) provela mladost u selu i duže izbivala, ali u usporedbi s podacima dobivenim od drugih ispitanika dobro čuva lokalni govor, a jedna je kraće izbivala iz sela (1982.). Od ženskih ispitanica dvije su rođene i žive u selu iako su kraće izbivale (1987., 1990.), a dvije su mještanke “udane u selo” i u njemu žive od udaje (1962., 1963.)⁸.

3. IMENSKA FORMULA

Opće je poznato da su imena starija od prezimena, ili, Šimunovićevim riječima, “u početku bijaše samo osobno ime” (Šimunović 2006: 15). Iz potrebe razlikovanja osoba koje nose isto ime, nastaju priimci ili nadimci, a nastanak prezimena, o kojima

⁷ Naglasak zabilježen u Imotskoj krajini ne odgovara uobičajenom naglasku u suvremenom jeziku (Lònčar). Prema Popisu obitelji župe Vinjani iz 2005. godine, prezime Lònčar broji 28 obitelji i 96 članova, a prema popisu stanovništva iz 2011. treće je po brojnosti prezime u Imotskom. Samo prezime nastalo je raslojavanjem prezimena Vůjčić (od kojih su nastali Dřgüni i dio Lončara, a od dijela Lónčara Dřlári) (Vidović 2016: 53).

⁸ Prema Carović i Novak, “etičnost se istraživanja može dovesti u pitanje u onomastičkim radovima u kojima se navode službena prezimena uz obiteljske nadimke te je mogućnost identifikacije obitelji gotovo stopostotna” (2006: 56). Iz navedenoga razloga, u istraživanju se ne navodi popis obiteljskih nadimaka s obzirom na prostornu sastavnicu “kuća po kuća” (Carović i Novak 2006, 2014). U svrhu zaštite osobnih podataka, kad je riječ o višerječnim imenskim formulama, u primjerima cjelovite imenske formule ne rabimo autentična osobna imena i nadimke, nego ih navodimo u obliku formule (X + nadimak), ili primjere tvorimo od postojećih antroponima koji ne ukazuju na identitete stvarnih osoba.

Šimunović govori kao o “narodnosnim i jezičnim spomenicima” (2006: 15) veže se uz feudalni poredak, “kada se porodica organizirala kao krvna i proizvodna jedinica, uključena u stalež povlaštenih ili u stalež potlačenih” (2006: 16). Detaljan pregled razvoja prezimena nalazimo u hrvatskoj onomastičkoj bibliografiji, stoga u njega nećemo ulaziti nego ćemo istaknuti da se trima bitnim obilježjima prezimena smatraju stalnost, nepromjenjivost i nasljednost. Kao što ćemo pokazati u daljnjim poglavljima rada, neka od tih obilježja vrijede i za nadimke, čak i one osobne.

Iako dvočlanu imensku formulu koja se sastoji od imena i prezimena ne dovodimo u pitanje u službenoj komunikaciji, u životu seoske zajednice koja se odlikuje imenskom i prezimskom entropijom, gdje svi mještani nose isto prezime, a velik broj njih i isto ime i isto prezime, ona je uglavnom nedovoljna⁹.

Tada se pomoć traži u dodatnim odredbama uz ime, atributima ili apozicijama, bilo da se njima izriče kakva specifična osobina, odnosno položaj nositelja (mladi, stari... sin), bilo da mu se pridaje obiteljski nadimak i tako ga se identificira: Stjepan Sirnjakov (prezime Petrović), Adam Lugarov (prezime Opančar). U manjim, zatvorenim sredinama prezime uglavnom i nije u uporabi, nego mještanima uz osobno ime služe obiteljski nadimci kao sredstva identifikacije nositelja imena. (Znika i Znika 2014: 273)

Navedene tvrdnje moguće je provjeriti već površnim uvidom u polazni korpus (telefonski imenik) u kojem smo utvrdili 18 različitih imenskih formula, uključujući i dvočlanu.

Jednostavna, dvočlana imenska formula (1) **ime + prezime**¹⁰ vrijedi i za muškarce i za žene, npr. *Āvan Lōnčār, Ānte Ĵūroš, Māra Ģūzel, Āna Kūtleša*; dok se složene pak imenske formule (2) **ime + prezime + atribut**¹¹ razlikuju po spolu nositelja.

Složena se imenska formula za muška imena **muško ime + prezime + očevo ime ili nadimak** pojavljuje u nekoliko oblika: (3) **muško ime + prezime + očevo ime u nominativu**, npr. *Āvan Lōnčār Ānte*; (4) **muško ime + prezime + očevo ime ili nadimak u obliku posvojnog pridjeva**, npr. *Ānte Ĵūroš Ĵózin* ili *Ānte Ĵūroš Kācētov*; (5) **muško ime + prezime + pok./p.**¹² + **očevo ime u genitivu**; npr. *Ānte Kūtleša pok. Ivana*; (6)

⁹ O imensko-prezimenskoj entropiji svjedoče brojne anegdote ispitanika, poput one u kojoj policija u jednom automobilu legitimira četiri osobe koje nose isto ime i prezime, ili one u kojoj jedna osoba javlja drugoj koji joj je PIN jer je greškom primila njezinu poštu.

¹⁰ Kako je riječ o telefonskom imeniku, formula se zapisuje abecednim redom prezimena (prezime + ime). Na terenu je pak potvrđena formula ime + prezime (+ atribut), koja vrijedi i za muškarce i za žene.

¹¹ Atribut u smislu imenske dopune katkada je zapisan u jukstapoziciji s imenom i prezimenom, katkad s crticom ili spojnicom, a katkad u zagradi.

¹² Kratica *p.* ili *pok.* – ‘pokojni’, u imenskoj formuli čita se ‘pokojnog’.

*muško ime + prezime + pok./p. + očevo ime u genitivu + obiteljski ili osobni nadimak*¹³, npr. *Ánte Kùtleša pok. Ivana Rùbanović*; (7) *muško ime + prezime + obiteljski nadimak*, npr. *Ívan Lònčār Čálić*; (8) *muško ime + prezime + osobni nadimak*, npr. *Józo Kùtleša Đódo* i (9) *muško ime + prezime + zanimanje*¹⁴, npr. *Máte Lònčār poštar*. Osim formule koja uključuje očevo ime ili nadimak, javlja se i formula (10) *muško ime + zamjensko ime + prezime*, npr. *Ánte Zvónko Lònčār*. O zamjenskim ćemo imenima govoriti nešto kasnije u ovome radu.

Kod ženskih osoba javljaju se sljedeće imenske formule: (11) *žensko ime + prezime + osobni nadimak*, npr. *Ána Lònčār Anara*; (12) *žensko ime + prezime + obiteljski nadimak*, npr. *Mára Jũroš Kutlěšuša*; (13) *žensko ime + prezime + ž.¹⁵ + ime muža u genitivu*, npr. *Íva Lònčār ž. Mátina*; (14) *žensko ime + prezime + ime ili nadimak muža u obliku posvojnog pridjeva*, npr. *Ána Kùtleša Józina* ili *Ána Kùtleša Rùbanova*; (15) *žensko ime + prezime + pok./p. + ime muža u genitivu*, npr. *Íva Lònčār pok. Mátē*; (16) *žensko ime + prezime + ud.¹⁶ + muževo ime u genitivu*, npr. *Mára Lònčār ud. Ívana*; (17) *žensko ime + prezime + ud. + muževo ime u obliku posvojnog pridjeva*, npr. *Mára Lònčār ud. Józina* i (18) *žensko ime + prezime + zanimanje*¹⁷ (*Mára Kùtleša učiteljica*).

Zaključno, na razvoj imenske formule u malim sredinama utječe višestruka antroponimska entropija i manji broj prezimena i ustaljenih imena koje nosi veći broj osoba. Iz navedenog se razloga nakon ustaljivanja prezimena kao službenoga oblika obiteljskoga nadimka razvija obiteljski nadimak (najčešće u obliku prezimena) ili osobni nadimak, pri čemu oba pridjevka vrše distinktivnu funkciju raspoznavanja. U onomastičkoj se literaturi raspravlja o tome jesu li obiteljski nadimci stariji od prezimena ili prezimena nastaju ustaljivanjem obiteljskih nadimaka. Na primjeru korpusa ovoga rada, prvo bijaše službeno prezime, pa rodovsko ime (porodični nadimak), pa obiteljski nadimak (tzv. “kućno prezime”).

Iako se obiteljski ni osobni nadimci službeno ne ustaljuju kao prezimena, neizostavan su dio imenske formule čak i u službenoj (npr. poštanskoj) komunikaciji ili pak na nadgrobnim pločama.

¹³ Ovaj je slučaj zabilježen kod višestruke imenske entropije: isto prezime, isto ime, isto ime pokojnoga oca.

¹⁴ Riječ je o zanimanjima mehaničar, poštar (zapisan katkada i kao HP – akronim Hrvatske pošte), autoprijevoznik, doktor (označen kraticom dr.), kamenorezac i sl. Zanimanje se također javlja kod entropijskih imenskih formula.

¹⁵ Kratica ž. – ‘žena’.

¹⁶ Kratica ud. – ‘udovica’.

¹⁷ Kod ženskih zanimanja zabilježili smo samo zanimanje učiteljica.

4. VINJANSKA PREZIMENA (RODOVI)

Iako se u radu ne bavimo službenim prezimenima, popis vinjanskih prezimena naveden u prikazu 1 koristan je podatak jer služi kao tvorbena osnova obiteljskih i osobnih nadimaka. Također, množinski oblici prezimena rabe se kao ojkonomi koji označavaju zaseoke čiji žitelji nose isto prezime [“ona je došla iz Galića”].

Masnim su slovima u prikazu označeni ojkonomi (i prezimena) Gornjih Vinjana. Osim prezimena iz prikaza, u župnom telefonskom imeniku zabilježeno je i još jedno prezime, za koje ispitanici tvrde da je riječ o domazetu (muškarcu koji je zasnovao obitelj u ženinu domu).

Ajdúci (< Ājdūk), *Āračići* (< Āračić), *Āšani* (< Āšanin), *Báge* (< Bágo), *Bāketići* (< Bāketić), *Bāšići* (< Bāšić, Markota Bāšić), *Bilopávlovići* (< Bilopávlović), *Būdimiri* (< Būdimir), *Būljani* (< Būljān), *Būšići* (< Būšić), *Čāvāri* (< Čāvār), *Damjāni*, *Dēlipetri* (< Dēlipetar), *Dūbravci* (< Dūbravac), *Dūjmušići* (< Dūjmušić), *Ďereci* (< Ďerek), *Ďuzeli* (< Ďuzel), *Gálići* (< Galić), *Ivánovići* (< Ivánović), *Jānjiši* (< Jānjš), *Jelavići* (< Jèlavić), *Jèlinići* (< Jèlinić), *Jóvići* (< Jóvić¹⁸), *Jūrišić* (Jūrišić), *Jurōši* (< Jūroš), *Klapirići* (< Klapirić), *Knezāri* (< Knēzār), *Krnići* (< Krnić), *Kūkavice* (< Kūkavica¹⁹), *Kūkulji* (< Kūkūlj), *Kūtleše* (< Kūtleša), *Léke* (< Léko), *Lončāri* (< Lōnčār), *Lóvrići* (< Lóvrić), *Mājići* (< Mājić), *Mārkote* (< Mārkote i Bašići), *Médići* (< Médić), *Misīri* (< Misīr), *Nēnadići* (< Nēnadić), *Párići* (< Párić), *Pēnave* (< Pēnava), *Périći* (< Périć, Périć Pěša), *Pérkovići* (< Pérković, Pérković Šāntār), *Pěše* (< Pěša, Périć Pěša), *Petrīci* (< Pètric²⁰), *Pètričevići* (< Petričević), *Pètrovići* (< Pètrović), *Pōjatine* (< Pōjatina), *Prke* (< Prka), *Rādāti* (< Rādāt), *Rādeljići* (< Rādeljić), *Rēbići* (< Rébić), *Rōščići* (< Rōščić), *Rúdeži* (< Rúdež), *Sliškovići* (< Slišković), *Šánići* (< Šanić), *Šāntari* (Šāntār, Būšić Šāntār), *Šimići* (< Šimić), *Škēve* (< Škēva), *Štēke* (< Štēko), *Tólići* (< Tólić), *Tōmasovići* (< Tōmasović), *Tópići* (< Tópić), *Vicani* (< Vican), *Vidōši* (< Vidoš), *Vlāšići* (< Vlāšić), *Vrdoljāci* (< Vrdòljāk), *Vúći* (< Vúćak), *Vukadínovići* (< Vukadínović), *Zakārije* (< Zakārija), *Ždēre* (< Ždéro), i *Žūpići* (< Žūpić).

PRIKAZ 1. Vinjanska prezimena (Ivanković 2006, Vrčić 2015)

Valja istaknuti da istraživanje nije etnografske niti etimološke prirode, ne bavi se migracijom rodova, odnosima rodova i prezimena, niti porijeklom i etimologijom prezimena iscrpno objašnjenim u etnografskim, onomastičkim i dr. radovima (Kutleša 1993, Ivanković 2006, Šimunović 2006, Vrčić 2015, Vidović 2016 i dr.).

Prema Popisu obitelji iz Vinjana u zemljišniku iz 1725. godine koji se čuva u Držav-

¹⁸ Osim ojkonomima za zaseok Jóvići, od prezimena *Jóvić* potječe i vinjanski ojkonom *Jóvića mōst*.

¹⁹ Dio pripadnika ovoga roda promijenio je prezime nakon 2. svjetskog rata (Ivanković 2006, Vrčić 2015).

²⁰ Riječ je o jedinom prezimenu iz korpusa sa sufiksom *-ic*.

nom arhivu u Zadru, Vinjančani su se 1725. služili s ukupno 44 prezimena. Neka od današnjih prezimena potječu od prezimena doseljenika, dio ih je nastao regresivnom tvor-
bom, odnosno skraćivanjem (npr. *Jũroš* < *Jurošević*; *Lòncār* < *Lončarević*, *Màrkota*
< *Markotić*, *Vican* < *Vicanović*, *Přka* < *Prkić*, *Škěva* < *Škević*, *Štéko* < *Šteković*), je-
dan dio raslojavanjem prezimena (*Bágo* < *Knezović*, *Jóvić* < *Matijášević*; *Klapìrić* <
Bũljān); ili na oba načina (*Lòncār* < *Lončarević* < *Vuin*, *Vu(j)ica*, *Vu(j)ičić*).

Do raslojavanja prezimena, osobito onih vrlo raširenih, dolazi najčešće zbog entro-
pije, iz praktičnih razloga. Raslojavanjem prezimena katkada nastaju i dvostruka pre-
zimana, koja se sastoje od dva različita prezimena ili pak od prezimena i obiteljskog
nadimka (također u obliku prezimena). Katkada se dvočlano prezime održi i postane
službeno, a katkada ime roda ponese drugo prezime (nadimačkog porijekla) koje se
ustali kao jednočlano prezime. Dvostruka su prezimena, prema kazivanju ispitanika,
zabilježena kod domazetā ili kod obitelji bez muških potomaka, koji su, želeći saču-
vati ime oba roda, zadržali dvočlano prezime.

4.1. OBITELJSKI NADIMCI

Obiteljski nadimak ustaljeni je termin u hrvatskoj onomastičkoj literaturi (Frančić 1994,
Mandić 2001, Benzon 2003, Čilaš Šimpraga 2006, Virč 2008, Vidović 2010, Šimunović
2011, Horvat 2012, Carović i Novak 2016), iako se katkada rabi u različitim značenjima.
Frančić je popisala različite termine za obiteljski nadimak te u istom istraživanju, na te-
melju Šimunovićevih radova o sustavu imenovanja, predložila razlikovanje obiteljskoga
nadimka koji se pridaje osobnom imenu u sustavu jednoimenske formule i obiteljskoga
pridjevka koji se dodaje osobnom imenu ili imensko-prezimenskom sklopu u sustavu
dvoimenske formule (1994: 34–36). Nadalje, obiteljski se nadimci uobičajeno dijele na
neprave (izvedene iz prezimena nositelja) i prave (čija je osnova različita od prezimena).

Usporedimo li stanje na terenu s onim u Promini, gdje Čilaš Šimpraga (2006) razli-
kuje rodovska imena (tzv. porodične nadimke), koja su starija, nepoznate motivacije
i širi pojmovi od obiteljskih nadimaka, ali čine dio neslužbene dvoimenske formule,
primjećujemo da nadimački sustav Imotske krajine ima slične tvorbene obrasce, me-
đutim, obiteljski se nadimak rabi u više oblika i isprepleće s osobnim nadimcima.

Nepravi obiteljski nadimci, izvedeni iz prezimena nositelja, u Imotskoj krajini vrše
funkciju ojkonima (v. prikaz 1) i tvore se uz pomoć množinskih sufikasa *-i* (*Jānjĩš* >
Jānjĩši; *Vican* > *Vicani*) i *-e* (*Bágo* > *Báge*, *Léko* > *Léke*, *Kũtleša* > *Kũtleše*, *Kũkavica*
> *Kũkavice*). Sufiksi *-ovi* i *-evi* ne rabe se u tvorbi nepravih obiteljskih nadimaka.

U onomastičkom smislu, riječ je o pravim (službenim) prezimenima koji transo-
nimizacijom u množinskom obliku postaju toponimi (ojkonimi), imena zaseoka (u

kojima pak svi stanovnici nose isto prezime). Budući da je takvo prezime nedovoljno za identifikaciju, rodovskim vezama najprije dolazi do raslojavanja prezimena na rodovsko (plemensko) ime koje nosi više obitelji povezanih međusobnim krvnim vezama, a potom do obiteljskih nadimaka (koji se u Imotskoj krajini nazivaju “kućnim” prezimenima i najčešće imaju oblik prezimena), koji nosi jedna obitelj iz iste kuće.

Primjer nastanka rodovskih imena i obiteljskih nadimaka pokazat ćemo na raslojavanju jednoga prezimena iz korpusa. Prezime *Lònčār* tijekom 19. stoljeća raslojava se u četiri porodična nadimka (*Bláževići*, *Vòguljići*, *Tólići* i *Dřlići*) izvedena od rodonačelnika ili rodonačelnice loze, koja se pak dalje raslojavaju u obiteljske nadimke:

LONČÁRI			
1. BLÁŽEVIĆI	2. VÒGULJIĆI	3. TÓLIĆI	(4. DŘLIĆI)
1a. Čálići	2a. Šukanovići	3a. Lúkići	(4a. Břkići)
1b. Măkići	2b. Gábrići	3b. Ântići	(4b. Vújići ili Kačolići)
1c. Àsanovići	2c. Mătešići	3c. Bèlovići	(4c. Mújići)
1d. Gùsetići	2d. Rùbanovići	3d. Rèdičini	(4d. Markòvčovi)
		3e. Jòkešići	(4e. Kălići)
		3f. <i>Bakētušići</i>	(4f. Pântići)
		3g. <i>Štèkušići</i>	(4g. Cígići ili Cígini)
		3h. <i>Kukùljušići</i>	
		3i. <i>Vidòšušići</i>	
		3j. <i>Vicànušini</i>	

PRIKAZ 2. *Raslojavanje prezimena Lònčār obiteljskim nadimcima u obliku prezimena*

Prva tri porodična nadimka (obilježena brojevima 1., 2. i 3.) pripadaju zaseoku (Gornji) Lončári, dok je četvrti dio neslužbenoga ojkonima Lončári-Dřlići i njegovo podrijetlo niti motivaciju daljnjega raslojavanja ispitanici nisu znali preciznije potvrditi, stoga ćemo analizirati samo prvu skupinu²¹.

Za dva porodična nadimka potvrđeno je da dolaze od imena rodonačelnika ili rodonačelnice loze (*Blâž* > *Bláževići*; *Vògulja*²² > *Vòguljići*), dok su druga dva nepotvrđena [“Tólići, oni su vjerojatno dobili ime po nekom Tóli”].

Daljnjim raslojavanjem nastaju pravi obiteljski nadimci. Od njih 18, čak 16 ima

²¹ Na pitanja o motivaciji porodičnih nadimaka u zaseoku Lončári-Dřlići ispitanici odgovaraju uvijek na isti način: [“vjerojatno po nekom Břki, valjda po nekom Múji”] i sl. Uglavnom je riječ o rodonačelnicima loze, koji se javljaju u korpusu nadimaka (npr. *Kăla* > *Kălići*).

²² [“Baba Vògulja bila je Turkinja i loza je po njoj dobila ime.”]

sufiks *-ić* i odgovara onome što mještani nazivaju “kućnim prezimenima” [“Mi smo *Lòncār-Čálić*, to nam je kućno prezime.”], dok su dva sa sufiksom u pluralnoj formi *-ini* (u obliku posvojnoga pridjeva): 3d. *Rèdičini* < (muški) nadimak *Rèdica* (v. 5.6.2.), i 3j. *Vicànušini* < (ženski) nadimak *Vicànuša* (v. 5.2.). Navedeni nadimak, s obzirom na prezimensku entropiju, rabi se čak i u službenoj komunikaciji (npr. pošta, dostava hrane, obavijesti o smrti, osmrtnice, nadgrobne ploče). Od 18 (porodičnih i obiteljskih) nadimaka za koje smo mogli utvrditi porijeklo, pet je matronimskoga i 13 patronimskoga porijekla.

1. *Bláževići* (< Bláž), 3a. *Lùkići* (< Lúka), 1a. *Čálići* (< nadimak Čále), 1b. *Măkići* (< nadimak Măka), 1c. *Āsanovići* (< nadimak Āsan), 1d. *Gūšetići* (< nadimak Gūšeta), 2a. *Šūkanovići* (< Šukan), 2b. *Gábrići* (< Gábri < Gábrijel), 2c. *Mâtešići* (< Mâteša < Mâte), 2d. *Rūbanovići* (< nadimak Rūban), 3b. *Āntići* (< Āntić < Ānte), 3c. *Bèlovići*²³ (< nadimak Bèlava), 3d. *Rèdičini* (< nadimak Rèdica), 3e. *Jòkešići* (< nadimak Jòkeša)

PRIKAZ 3. Patronimski porodični i obiteljski nadimci

2. *Vòguljići* (< Vògulja), 3f. *Bakètušić* (< Bakètuša < Băketić), 3g. *Štèkušić* (< Štèkuša < Štèko), 3h. *Kukùljušići* (< Kukùljuša < Kùkùlj), 3i. *Vidošušići* (< Vidòšuša < Vidoš) 3j. *Vicànušini* (< Vicànuša < Vican)

PRIKAZ 4. Matronimski porodični i obiteljski nadimci od nadimka rodonačelnice loze

Matronimski obiteljski nadimci nastali su od patronimsko-etnonimskoga nadimka rodonačelnice loze, o čemu ćemo govoriti u sljedećem poglavlju. Samo za jedan nadimak matronimskoga postanja zabilježen je sufiks *-in*: *Vicànušini* umjesto očekivanog *-ić*, **Vicànušići*. Svi patronimski obiteljski nadimci nastali su pak od osobnoga nadimka ili varijante imena rodonačelnika loze.

Na kraju, kad je o porodičnim i obiteljskim nadimcima riječ, možemo zaključiti sljedeće: Porodični su nadimci izvan upotrebe, rabe se kada ispitanici navode članove obitelji, govore o obiteljskom stablu i ističu potencijalno rodoskrvnuće [“oni se ne mogu ženiti”], dok su (pravi) obiteljski nadimci u pravom smislu “kućna” prezimena. Međutim, riječ je o kućama izgrađenima u prvoj polovici 20. stoljeća, čiji su daljnji potomci gradili vlastite kuće i zasnivali vlastite obitelji (u istom selu), stoga su i obiteljski nadimci postali nedovoljni za preciznu identifikaciju. Ne zaboravimo da je riječ o zaseoku u kojem svi žitelji nose isto prezime, imenski je fond ograničen, a entropija se javlja i kod nadimaka. Iz navedenog će se razloga obiteljski nadimci

²³ Za razliku od očekivanog **Bèlavići*, ispitanici potvrđuju oblik *Bèlovići*.

ispreplesti s osobnim nadimcima muških potomaka i njihovih nevjestâ, od kojih će neki postati obiteljski nadimci, o čemu će biti riječi u sljedećim poglavljima.

5. OSOBNI NADIMCI

U hrvatskoj antroponomastici o osobnim su nadimcima pisali Bjelanović (1979, 2007, 2012 [1988]), Šimunović (1982, 2003, 2009), Menac-Mihalić (1993), Senjanović-Čope (1994), Šunde (2000), Znika (2000), Mandić (2001), Vidović (2005), Vrcić-Mataija i Grahovac-Paršić (2006), Vodanović (2007), Čilaš Šimpraga (2011) i dr.

Unatoč prijemcima pojedinih onomastičara koji hipokoristike proučavaju kao varijante imena (Bjelanović 2007 [1982]) i kao tzv. nepravne nadimke (Menac-Mihalić 1993), u ovom smo radu zabilježili i hipokoristike (nastale i pokraćivanjem i izvođenjem). Razlozi za njihovo prikupljanje terenskim istraživanjem višestruki su. Prvo, riječ je o značajnom broju hipokoristika, koji svjedoče o entropiji imena (25 inačica imena Ivan u zaseoku s nevelikim brojem stanovnika!), a entropija se javlja i među hipokoristicima. Drugo, u korpusu hipokoristika također možemo uočiti sufikse specifične za tvorbu drugih vrsta nadimaka koji, iako nalik augmentativima i pejorativima, nisu obilježeni. Treće, ispitanici ih redovno navode kao nadimke [“i on se zvao Ivan, ali njega su zvali Ića”]. I najzad, u metodološkom smislu, hipokoristice mogu poslužiti kao osnova za tvorbu ženskih nadimaka [*Ića* > *Ićinica*], a sami funkcioniraju kao prva sastavnica dvorječnih nadimaka.

U ovom ćemo radu, zbog specifičnosti korpusa i nadimačkog sustava, posebno razmatrati ženske i muške osobne nadimke, za koje se pokazalo da odudaraju od uobičajene definicije koje nadimak ima u onomastičkoj literaturi. Naime, čini se da nadimci u Imotskoj krajini nisu tako nestalni i nepromjenjivi te da se nasljeđuju na različite načine i prožimaju s obiteljskim nadimcima.

5.1. ŽENSKI JEDNOSTAVNI NADIMCI

U nadimačkom sustavu Imotske krajine identifikacija (osobito udanih) žena od velike je važnosti za seoski život, ali i za daljnje generacije. Međutim, kao i u zapadnoj Hercegovini, “udatu ženu osobnim imenom uglavno identificiraju muž i jetrva, ostali članovi obitelji i sumještani čine to vrlo rijetko” (Nosić 1993: 47). U dane se žene identificira u pravilu nadimkom koji može biti različita postanja. Razloge tomu ne treba tražiti isključivo u patrijarhalnosti zajednice, naime, fond ženskih imena još je siromašniji od fonda muških imena, a najčešća su ženska imena *Íva*, *Ána* i *Mára*.

5.2. PATRONIMSKI NADIMCI SEOSKIH NEVJESTA

Najčešći i najbrojniji u korpusu, nadimci su patronimskog postanja od djevojačkog (očeva) prezimena, na čiju se osnovu dodaje sufiks, od kojih je najčešći *-uša*.

Bòškuša (< Bòškići²⁴), *Bùšuša* (< Bušić), *Dfljuša* (< Dflić), *Dùjmuša* i *Dujmùšuša* (< Dujmušić), *Đerèkuša* (< Đerek), *Đuzèluša* i *Đuzèlača* (< Đuzel), *Gàluša* (Gálići), *Grbàvšuša* (< Gřbavac), *Janjšuša* (< Jänjš), *Jòvuša* (< Jóvić), *Juròšuša* (< Jùroš), *Kukàvčuša* i *Kukavičuša* (< Kùkavica²⁵), *Kùkička* (< Kúkić), *Kukùljuša* (< Kùkùlj), *Kutlèšuša* (< Kùtleša), *Lèkuša* (< Léko), *Lončàruša* (< Lònčār), *Markòtuša* (< Màrkota), *Medviduša* (< Medvidović), *Misiruša* (Mīsīr), *Mřšuša* (< Mřšić), *Nenàduša* (< Nènadić), *Parlòvuša* (< Pàrlov), *Patrljuša* (< Pàtrlj), *Peričuša* (< Périć), *Petričuša* (< Pètrīc), *Ràčuša* (< Àračić), *Rèbuša* (Rèbić), *Radèljuša* (Ràdelić), *Sliškuša* (< Slišković), *Šantàruša* (< Šantār), *Šimuša* (< Šímić), *Štèkuša* (< Štéko), *Tòluša* (< Tólić), *Tomàsuša* (< Tòmasović), *Tòpuša* (< Tópići), *Vicànuša* (< Vican), *Vidòšuša* (< Vídōš).

PRIKAZ 5. Patronimsko-etnički nadimci seoskih nevjesta

Takvih je nadimaka u našem korpusu zabilježeno 43, iako je riječ o otvorenom popisu nadimaka i plodnom tvorbenom sufiksu koji je također otvoren²⁶. Npr. patronim *Lončàruša* (< Lònčār) nije zabilježen u Lončàrima jer su Lončàruše (žene djevojačkog prezimena Lònčār) udane u druga sela, no zabilježen je u susjednim Juròšima. Isto tako, [“u Juròšima ne može bit Juròšuša”], a ispitanici na pitanje o nadimcima udanih žena koje bi potencijalno mogle nositi neka od imotskih prezimena (usp. Vidović 2016), prirodno tvore patronimske nadimke, koristeći ih kao etnike [“nije bilo nijedne *Delipètruše* (< Dèlipetar) ni *Zakàruše* (< Zakàrija), ali da je bilo, tako bi ih zvali”], ili [“Znam i jednu *Grànčušu* (< Grančići, ime roda i zaseoka pokraj Imotskog), i jednu *Jàzušu* (< Jažići, ime roda i zaseoka pokraj Imotskog), ali one nisu iz našeg sela”]. Druga ispitanica, pak, tvrdi, [“iako sam ja *Ždèruša*, iz *Ždèrā*, mene ne zovu tako. Možda me zovu da ja ne znam.”].

Prema tvorbi, Bjelanović (2007: 264–267) razlikuje nadimke nastale od prezimenske osnove (*Kutlèšuša*, *Lončàruša*, *Peričuša*, *Petričuša* i dr.) i nadimke nastale desufiksacijom prezimenskih osnova (*Bùšuša*, *Dùjmuša*, *Jòvuša*, *Rèbuša*). Osim nadima-

²⁴ Riječ je o obiteljskom nadimku Boškići iz zaseoka Galići u Hercegovini. [“Ona je bila *Gàluša*, iz hercegovačkih Gálića, ali zvali su je *Bòškuša* jer su njeni Bòškići.”]

²⁵ Riječ je o dvjema različitim osobama.

²⁶ Nosić (1993) navodi da u zapadnoj Hercegovini primarna identifikacija potječe od dvočlane sintagme *nevjesta* + *nadimak*, međutim, naši ispitanici smatraju da je nadimak izvorno jednočlan. Za detaljan pregled mogućih patronima v. Bekavac Basić (2012) u Šamijinu rječniku.

ka koji umeću infikse -š- (*Grbàvšuša*) ili onih kod kojih dolazi do jotacije (*Dřljuša*, *Raděljšuša*), zanimljiv je i nadimak *Ràčuša* kod kojeg dolazi do afereze (< Àračić) te dva različita nadimka kod kojih u jednom dolazi do ispadanja vokala (*Kukavičuša* i *Kukàvčuša*). Kad je o naglascima riječ, radi se mahom o paroksitonim nadimcima. Kao što tvrde Nosić (1993: 52) i Bjelanović (2007: 274), sufiks nije obilježen ni pejorativan, ima denotativno značenje, međutim, on nije (isključivo) u funkciji etnika, kako se najčešće pretpostavlja u literaturi.

Naime, navedeni antroponim zanimljiv je i s kulturološkog (etnografskog) i jezičnog stajališta. Kao jezični znak može vršiti tri funkcije:

1. obiteljski nadimak [“moja mater je Štèkuša, iz roda Šteka”]
2. etnik [“to je jedna Štèkuša”, ‘iz zaseoka Šteke’]
3. osobni nadimak²⁷ [“eno ide Štèkuša”, “Bog, Štèkuša!”].

U etnografskom smislu, osobni nadimak sa sufiksom -uša može “zaslužiti” samo prva doseljena nevjesta. O tome svjedoče sljedeći navodi ispitanika [“Prvo je došla²⁸ *Kukavičuša*, a onda *Kukàvčuša*.”], ili [“i ona je bila *Vicànuša*, ali je nisu tako zvali jer je *Vicànuša* bila prva kuća do nje”], ili [“i ona je bila iz Dřlića, ali je nisu zvali *Dřljuša*, samo je moja strina bila *Dřljuša*”].

Osim po pokraćenoj osnovi, naglasku i ispadanju vokala (usp. *Kukavičuša* i *Kukàvčuša*), patronimski se nadimak može razlikovati i po sufiksu. Doduše, u korpusu smo zabilježili samo jedan takav primjer, sa sufiksom -ača (*Đuzèlača* (< Đuzel)), koji supostoji s oblikom *Đuzèluša*, i koji ispitanik objašnjava ovako: [“Bile su dvije sestre iz Đuzela, prvo je došla Đuzèluša, a onda Đuzèlača.”]

Zanimljiv je primjer parova *Đujmuša* i *Đujmùšuša*. Dok je prvi, kraći oblik potvrđen kao osobni nadimak (od kojeg se pak tvori sinov složeni osobni nadimak *X* + *Đujmušin*, a ne *X* + **Đujmùšušin*, v. prikaz 12), oblik *Đujmùšuša* potvrđen je isključivo kao etnik [“i njegova mater je bila *Đujmùšuša*”], ili [“da, *Đujmuša* je bila *Đujmùšuša*”]. Jedini je sa sufiksom -ulja nadimak *Ròškulja*, čije je porijeklo [“iz Ròškīća, u Vinjanima Donjim”], a koristi se i kao osobni nadimak i kao etnik.

Kad je riječ o vezi matronimskih obiteljskih nadimaka i ženskih osobnih patronimskih nadimaka, kao što smo vidjeli u prethodnom poglavlju, ženski patronimski osobni nadimci transonimizacijom mogu postati i ime čitavoga roda (npr. svi potomci

²⁷ U prikazu 5 svi se patronimski nadimci osim oblika *Đujmùšuša* rabe kao osobni nadimci, odnosno, točno se zna na koju se ženu odnosi nadimak *Dřljuša*, a na koju *Ràčuša*.

²⁸ “Dolazak” se odnosi na udaju, nevjesta dolazi u zaseok iz drugog zaseoka.

nevjeste *Štèkuše* (djevojačkog prezimena *Štéko*) nose obiteljski nadimak u obliku prezimena, *Štèkušići*).

Ako se u selu (što nije neobično) zatekne više nevjesti iz istog zaseoka i istog djevojačkog prezimena, prednost u dobivanju patronimskog nadimka ima prva nevjesti, dok se drugoj nadijeva nadimak drugog postanja (ili, kao u slučaju *Đuzèluše* i *Đuzèlače*, istog, ali s drugim sufiksom), pri čemu patronimski nadimak i dalje vrši funkciju etnika [“Mākičov(i)ca je isto Dujmùšuša, ali nju nisu tako zvali”].

Kao zanimljivost, ističemo i nadimak sa sufiksom *-ka*, *Kúkička* (< djevojačko prezime Kúkić), koje nije dalo očekivani oblik *Kukičuša. Nije riječ o mlađoj ženi niti o recentnoj tvorbi, kao što bismo možda mogli pretpostaviti, a iako nepotvrđen, oblik *Kukičuša je moguć, što potvrđuje ispitanik. [“Da, ona je bila *Kúkička*, ne znam zašto nju nisu zvali *Kukičuša*, ali i sina su joj zvali *Kúkić* po materinu djevojačkom prezimenu”].

5.3. PATRONIMSKI NADIMCI “DOMAĆIH” ŽENA

Božurinovica (< Božurina), *Gāljovica* ili *osobno ime* + *Gāljova* (< Gālj), *Mācunovica* (< Mācun < Mate), *osobno ime* + *Šārginova* / *Šārgijina*²⁹ (< Šārgija), *osobno ime* + *Ūčiteljeva* (< Ūčitelj)

PRIKAZ 6. Patronimski ženski nadimci “domaćih” žena

“Domaće” žene, rođene u selu (za razliku od nevjesti), također mogu dobiti patronimski nadimak, izveden od očeva nadimka. U korpusu smo zabilježili tri nadimka sa sufiksom *-ovica* (svojestven tvorbi andronima, v. prikaz 14). Nije riječ o neudanim ženama, kako bi se moglo pretpostaviti. Razloge nadijevanja nadimaka sa sufiksom *-ovica* ispitanici različito tumače, jedni tvrde da su ih žene dobile izravno od oca, a drugi da su ih naslijedile od majke.

5.4. NADIMCI UDANIH ŽENA NASTALI IZ ETNIKA

U korpusu smo zabilježili četiri osobna ženska nadimka koja su nastala iz “pravih” etnika. Njima valja pribrojiti i patronimske nadimke koji se rabe kao etnici (prikaz 5).

Múčkā (< Muć), *Līčkā* (< Lika), *Livānjka* (< Livno), *Slōvēnka* (< Slovenija)

PRIKAZ 7. Ženski nadimci nastali iz etnika

²⁹ Usp. *Šārginica* (prikaz 14).

Poput patronimskih nadimaka, i osobni nadimci udanih žena nastali od etnika, služe za tvorbu osobnih nadimaka potomaka (npr. *Īvan Mûćkin*, *Bóže Līvānjkin*), a neki se od njih koriste i kao osobni nadimci [“ima dvije Līvānjke, ali samo smo jednu tako zvali, ali ima samo jedna Mûćkā i jedna Līčkā”].

Usporedimo li ove ženske nadimke s prezimenima, i četiri temeljna pitanja na koja ona odgovaraju, *čiji si*, *kakav si*, *otkud si* i *što si* (Šimunović 2006: 20), možemo ustvrditi da i patronimski i nadimci udanih žena, kao i oni nastali iz etnika, daju odgovor na pitanje *otkud si*, pri čemu patronimsko odgovara i na pitanje *čiji si*. Pitanje *čiji si*, čak i u obliku neizravnog pitanja, nije neuobičajeno u Imotskoj krajini [“Čiji si ti mali?”; “Uvik se lipo upitaj³⁰, dobar dan, kako ste, i kaži *čiji si*”].

5.5. ŽENSKI HIPOKORISTICI I OSTALI JEDNORJEČNI NADIMCI

Ženski nadimci nastali pomoću sufikasa za tvorbu hipokoristika najbrojniji su (i najkreativniji) kod učestalih imena, no zanimljivo je da kod njih ne pronalazimo očekivane sufikse (npr. *-ica*), nego sufikse koji se koriste za patronimske nadimke *-uša* (*Ānuša*, *Īvuša*, *Māruša*), *-ača* (*Mārača*), ili tvorbu koja je nalik augmentativima, specifičnu za muške nadimke (npr. *Ānara* < *Āna* / *Āna*³¹, *Īvčina*, *Īvura* < *Īva*). Važno je napomenuti da se nijedan od tih nadimaka ne smatra pejorativnim. U korpusu je zabilježen relativno malen broj ženskih hipokoristika, od kojih se ističe *Ānarica* (sufiks *-ica*!), za koju ispitanik tvrdi [“Nije se zvala *Āna*, nego X. Nadimak je naslijedila od matere. Mater joj je bila *Ānara*.”].

Āna / *Āna* > *Ānaka*, *Ānara*, *Ānarica*, *Āneško*, *Ānka*, *Ānuša*; *Ānda* > *Āndelina*, *Ānduka*, *Ādeta* / *Ādētina*; *Lúca* > *Cúca*; *Mára* > *Mārača*, *Māruša*; *Īva* > *Īvara*, *Īvčina*, *Īvić*, *Īvuša*; *Rúža* > *Rúška*/*Rùška*, *Rùžō(v)ka*

PRIKAZ 8. Ženski hipokoristici

Osobni nadimak *Ādeta* ispitanici tumače kao hipokoristik od *Ānda*, dok *Ānda* pak tumače kao hipokoristik od *Āna* / *Āna*.

Ženski nadimci motivirani izgledom ili osobinama ili pak nepoznata porijekla također su vrlo rijetki u korpusu:

³⁰ Povratni oblik glagola *upitati se* koristi se u značenju ‘pozdraviti koga’, ‘pitati koga *kako ste*’.

³¹ Naglasak ima razlikovno obilježje: [“Jednu smo zvali *Āna*, a drugu *Āna*”]. Isto tako, zabilježili smo slučaj u kojem istu osobu majka zove *Āna*, a otac *Āna*.

Alëksis (lik Alexis iz televizijske serije *Dinastija*), *Bilā* [“bila je svijetle puti i žute kose”]; *Džidža* [“bila je lipa, nosila je džidže, taj je nadimak dobila ko cura”]; *Kòkula*; *Kòkulica*; *Šira* / *Širinica*; *Učiteljica*; *Ūjna*; *Zèla* [“ima zelene oči”]; *Zèlica* [“isto je imala zelene oči, ali kako je već bila Zèla nju smo zvali Zèlica”].

PRIKAZ 9. Ostali ženski jednostavni nadimci

Među ostalim ženskim jednostavnim nadimcima osobito je zanimljiv nadimak *Ūjna*. Riječ je o ženskoj osobi koja je imala dva nadimka, *Kukavičuša* i *Ūjna*. Prvi je od njih patronimsko-etničkog postanja, iako je funkcionirao i kao osobni nadimak. Više ispitanika svjedoči da je drugi (u uporabi zajedno s prvim) dobila nakon što je udomila i odgojila djecu muževe sestre (kojima je bila ujna i koji su je tako zvali), nakon čega su je i vlastita djeca zvala *Ūjna*. Njezin je sin po njoj dobio nadimak *Ūjnić*, a snaha (sinova žena) *Ūjnička* (v. prikaz 14). Za razliku od *Zèle* i *Zèlice*, nadimaka koje nose dvije osobe istih karakteristika (zelenih očiju), u slučaju *Kòkule* i *Kòkulice* riječ je o majci i kćeri, o čemu ćemo govoriti u 6. poglavlju. Nadimak *Učiteljica*, koji se javlja kao jednorječan ili dvorječan *Učiteljica* + *osobno ime* nosi (sada već umirovljena) seoska učiteljica koja je naslijedila seoskog učitelja, koji je također nosio nadimak po zanimanju.

Da takvi ženski jednostavni nadimci nisu uobičajeni u antroponimijskom sustavu Imotske krajine svjedoče i nadimci *Širinica* i *Đetinica* izvedeni od jednostavnih nadimaka *Šira* i *Đeta* sa sufiksom *-inica* specifičnim za tvorbu andronimskih ženskih nadimaka prema osobnom imenu ili nadimku muža. Isto tako, jednorječni se ženski nadimci često koriste i u dopuni s nadimcima andronimskog postanja (v. prikaz 14).

5.6. JEDNORJEČNI MUŠKI OSOBNI NADIMCI

5.6.1. MUŠKI HIPOKORISTICI

U prvoj skupini osobnih nadimaka obradili smo hipokoristike, koji se kasnije javljaju u tvorbi složenih osobnih nadimaka. Kao što je već rečeno, riječ je o malom broju osobnih imena, što je i uzrok bogatog repertoara nadimaka. Na temelju podataka prikupljenih terenskim istraživanjem najčešća su muška osobna imena redom *Ĭvan*, *Ānte*, *Bòžo/Bòže*, *Máte*, *Jòzo* i *Stípe*. Osobno ime *Ĭvan*, koje se ubraja među tri najplodnije imenske osnove i u hrvatskoj antroponimiji koja bilježi više od 300 prezimena (HER), najčešće je ime u Imotskoj krajini. Imajući u vidu prezimensku entropiju, istražujući korpus na primjeru dvaju manjih zaseoka registrirali smo 50-ak osoba koje nose isto ime i prezime.

Rasprostranjenost je svetačkog imena Ivan jednostavno objasniti: to je ime neposrednoga Kristova predšasnika i najmilijega mu učenika, za papinsko ime odabralo ga je čak 22 papa (uz još dvojicu koji su odabrali dvoimensko ime Ivan Pavao) i jedan protupapa, a nosili su ga i brojni vladari. [...] U hrvatskoj je antroponimiji prvi put potvrđeno još 1065. (Vidović 2009: 348-351).

Popularnost svetačkog imena Ante proizlazi iz štovanja sv. Antuna Padovanskog u Imotskoj krajini i šire, koji se smatra svetcem zaštitnikom Gornjih Vinjana i kome je posvećena seoska crkva, a ime Bóže / Bóžo najčešće se nadijevalo djeci rođenoj u zimu, oko Božića. Od 34 oblika različitih oblika svetačkoga imena *Īvan* koje u antroponimiji Južne Dalmacije i Donje Hercegovine bilježi Vidović (2009: 351), u našem korpusu potvrđeno je nekoliko njih, već spomenuti *Īvčina*, *Īvić*, *Īvura* i *Īvuša* za ženska imena i 26 inačica muških imena navedenih u prikazu 9.

Īvan > *Īca*, *Īcko*, *Īco*, *Īčica* (> Īčicini), *Īća* (> Īćinica), *Īćan*, *Īčko*, *Īćo*, *Ījan* (> Ījanovica), *Īkala*, *Īkan* (> Īkanovica), *Īkān*, *Īkās*, *Īko*, *Īkica*, *Īkić*, *Īks*, *Īksa*, *Īva*, *Īvāč*, *Īvándža*, *Īvica*, *Īviša*, *Cico*, *Cĭcko*, *Vāne*; Ante > *Āntā* (> Āntini), *Āntās* (> Āntasovići), *Āntić*, *Āntuka*, *Āntukić*, *Āntiša*, *Tónko*, *Tónkić*; Bóžo/Bóže > *Bōško*, *Bōškan*, *Bōka*, *Božurina*; Bōris > *Bóro*; Dōmagōj > *Dódo*; Dōminĭk > *Dómo*; Gābrijel > *Gābro*, *Gābrica*; Jākōv > *Jākica*; Jòsip > *Jóko*, *Jòkeša*; Józo > *Jòskan*, *Đódo*; Marínko > *Marĭnkica*; Máte > *Māćan*, *Māćūn*, *Mātala*, *Mātiša*; Pētar > *Péco*, *Pērcan*, *Pére*, *Pètro*; Slávko > *Cóko*; Stípe > *Čĭpa*, *Čĭpala*, *Pĭpaja*, *Pĭpān*, *Stĭpala*, *Stĭpān*, *Stĭpiša*.

PRIKAZ 10. Muški hipokoristici

Važno je istaknuti da su jednorječni hipokoristici vrlo rijetki i da se entropija javlja čak i kod njih. Najčešći hipokoristici potvrđeni u korpusu, koje nosi veći broj nositelja, su i *Īko* i *Īkan*, zbog čega nastaju izvedenice i od samih hipokoristika (*Īko* > *Īkala*, *Īkan*, *Īkān*, *Īkās*, *Īkica*, *Īkić*, *Īks*, *Īksa*; *Īco* > *Īca*, *Īcko*, *Cico*, *Cĭcko*; *Īćo* > *Īčica*, *Īća*, *Īćan*, *Īčko*), među kojima se ističu oblici *Īkān* i *Īkān* koji se razlikuju samo po naglasku. Iz navedenog su razloga jednorječni hipokoristici vrlo rijetki jer ne ispunjavaju svoju funkciju. [“Īko, koji Īko?”] Isto tako, ovi hipokoristici služe za tvorbu ženskih andronimskih nadimaka (usp. *Īćinica*, *Ījanovica*, *Īkanovica*).

Osim plodnosti hipokorističkih oblika imena *Īvan*, među hipokoristicima se ističu oblici *Božurina* sa složenim augmentativnim sufiksom *-urina* [“nije bio posebno visok”] i oblici s deminutivnim sufiksima *-ica* koje ispitanici objašnjavaju uglavnom [“on je bio sitan, malen”]: *Īvica*, *Gābrica*, *Jākica*, *Marĭnkica*.

5.6.2. OSTALI JEDNORJEČNI MUŠKI NADIMCI

Jednorječni muški nadimci rijetki su i najčešće starijeg postanja, i pamte se kao nadimci predaka. Javljaju se kao nadimak pretka ili rodonačelnika loze i služe kao osnova za tvorbu obiteljskih i osobnih nadimaka potomaka ili supruga (v. prikaz 11 i prikaz 14), npr. samo je jedan *Rùban* od koga je nastala loza *Rùbanovići*, jedan *Čále* od kojega su nastali *Čálići*, odnosno jedan *Gábro* od kojega su nastali *Gábrići* (usp. prikaz 3). U svakodnevnoj pak komunikaciji, dio ovih nadimaka, osobito novijih, rabe se i kao jednorječni i kao dvorječni, u obliku *osobno ime ili hipokoristik + nadimak*.

Áčak, Āga > *Āgić(ović)* > Āgićovi; *Āsan* > Āsanovići; *Bèlava* > Bèlovići; *Bīlān, Bikan*; *Brále; Brko; Brno; Búkaló; Cār; Čalaga* > Čalagići; *Čále* > Čálići; *Čábo; Čúka; Čúpina; Dèbelī; Dèlija; Džúdzak* > Džúčkovi; *Đōja*³²; *Gáće; Gále; Gálj* > *Gáljovići; Glāvār; Gūšeta* > Gūšetići; *Jākī; Jūka; Káće* > Káčetovi; *Kūja* > Kājini; *Kāla* > Kālini; *Kāpo* > Kāpini; *Kòvāč; Kīta; Klīn; Kúlje; Māka* > Mākići; *Mijan*³³ > Mijanovići; *Mūšica; Péco; Pīla* > Pīlini; *Rèdica* > Rēdičini; *Rūs; Sājer* > Sajerovi; *Sèkac; Skādar; Skáne; Stríc; Sùle; Sūska; Šukan* > Šukanovići; *Šārgija* > Šārgijini; *Špāla* > Špālini; *Tāklja; Tódo* > Tódići; *Tūlja; Tūra; Túnjko* > *Túnjkići* ili *Túnjkini; Ūčitelj; Vēsto* > Vēstići; *Vīcko*³⁴ > Vīčkovići; *Zēlić* > Zēlići

PRIKAZ 11. Jednorječni muški nadimci

Riječ je uglavnom o nadimcima motiviranim izgledom (*Bīlān* i *Bikan* < [“onaj koji je bil, svijetle puti”³⁵]; *Brko* [“nosio je brkove”], *Dèbelī, Jākī* [“bio je jak na pradi”], *Kúlje* [“bio je kuljav”³⁶]; *Mūšica* [“bio je sitan”]; ili osobinama (*Dèlija; Gále* i *Gálj* < *gal* ‘crn, mrk’; *Káće* < [“kaćnut, ćaknut”]; *Kāpo* < [“onaj koji je glavni”]; *Kīta* < [“bio je kićen momak”]; *Tāklja* < [“visok, mršav kao taklja”]; *Túnjko* < [“bio je tunjkav, govorio je kroz nos”] i *Zēlić* [“i on je imao zelene oči”]). Motivirani zanimanjem su nadimci *Ūčitelj* i *Glāvār*, koji je nosio nekadašnji glavlar sela, a kasnije su ga naslijedili njegovi potomci kao dio složenog nadimka (*X + Glāvārov / Glāvarić*, usp. prikaz 11), *Rèdica* [“je bio majstor”], a nadimak *Kòvāč*, nije motiviran zanimanjem kako bi se moglo pomisliti [“bio je zidar, a tako su ga zvali zato što je imao veliki trbuh, kao *kòva*”³⁷].

³² *Đōja pril.* tobože: *izr. on bi ti ko đōja pomoga* – ne bi ti pomogao (Šamija 2004: 101).

³³ Nije riječ o hipokoristiku imena *Mijo*, nego o nadimku. Osoba nosi jedno od tri najčešća imena.

³⁴ Nije riječ o obliku imena *Vinko / Vincent*, nego o nadimku. Osoba nosi jedno od tri najčešća imena.

³⁵ *Bikast* i *bīkast* i *bilokast. prid.* koji je svijetle pute i kose; *bīko m.* čovjek svijetle kose; *bīlān prid.* bjelkast čovjek (Šamija 2004: 46-47).

³⁶ Vidi različita tumačenja tog nadimka u 6.2.

³⁷ *Kòva ž.* plitka okrugla košarica pletena od oštre slame u kojoj se kvasa kruh (Šamija 2004:167).

Nadimak *Strîc* sličnog je postanja kao i nadimak *Ūjna*. Nosio je čovjek iz Dřlića koga su tako prozvali nećaci stariji od njegove djece [“zvali su ga Strîće”], a kasnije su ga tako zvala i vlastita djeca.

Iz sinova nadimka *Āgić(ović)*, čiji otac nosi nadimak *Āga*, proizlazi da se nadimci nasljeđuju, o čemu ćemo govoriti u 6. poglavlju. U kasnijim poglavljima prikazat ćemo kako jednorječni nadimci služe za tvorbu andronimskih ženskih nadimaka i na koji se način nasljeđuju.

5.7. DVORJEČNI MUŠKI NADIMCI

Kod dvorječnih³⁸ muških nadimaka utvrdili smo različite imenske formule koje funkcioniraju paralelno: **osobno ime** (npr. *Īvan*) **ili osobni nadimak** (npr. *Īko*, *Īkan*) **+ osobni nadimak** (npr. *Štēkušin*, *Āntukin*) **ili obiteljski nadimak** (koji može biti izražen u nominativu, npr. *Štēkušić*, *Āntukić* ili genitivu, npr. *Štēkušića*, *Āntukića*).

a. On je Petričušin.	(posvojni pridjev)
b. Vidio sam Īku Petričušina.	(poimenčeni posvojni pridjev od majčina nadimka)
c. To je Īko Petričušić.	(obiteljski nadimak, tzv. kućno prezime)
d. To je Īko Petričušićā.	(obiteljski nadimak u obliku genitiva)

Nastanak tih nadimaka uvjetovan je posvojnim pridjevom koji odgovara na pitanje *čiji si* (a.), a njihov oblik varira i jednako se rabi u tri različita oblika, kao poimenčeni posvojni pridjev (b.), kao obiteljski nadimak u obliku prezimena (c.) ili kao obiteljski nadimak u genitivnoj sintagmi (d.). Nadimak se uvijek nalazi nakon imenice, u obliku atributa. Tumačenje za takvo sintaktičko ustrojstvo nudi Marković:

U hrvatskim apozitivnim sintagmama desna opća imenica modificira lijevu. [...] Nizanje imenica unutar apozitivne sintagme udesno sve više povećava sadržaj pojma iskazana prvom imenicom i sve mu više smanjuje opseg. [...] na taj [bi] način valjalo tumačiti i imenske sintagme s poimeničenim pridjevom ili brojem u postpoziciji, primjerice Petar Veliki, Katarina Druga. Tada postponiranost pridjeva ne bi bila odklon od osnovnoga pravila redoslijeda pridjeva i imenice, nego bi se poimeničeni leksem vladao upravo onako kako se vlada desna imenica u apozitivnoj sintagmi. Stoga ne čudi da su i nadimci u hrvatskome postponirani – to nije slučajno, nego je to njihovo prirodno sintaktičko mjesto. (2008: 123–125)

³⁸ Šimunović ih naziva sastavljenim nadimcima (2003: 425).

Prezimenski lik, u nominativu (c.) ili genitivu (d.) katkad može nastati u istoj, a katkad i u sljedećoj generaciji, kad se nasljeđuje, o čemu ćemo govoriti u 6. poglavlju.

5.7.1. MUŠKI VIŠERJEČNI OSOBNI NADIMCI IZVEDENI OD OBITELJSKIH ILI OSOBNIH NADIMAKA

Kao što smo već istaknuli, riječ je o dvorječnim nadimcima koji se zbog imenske entropije gotovo nikada ne javljaju kao mononimi. Nadimak se javlja ili u obliku posvojnog pridjeva (sufiks -ov, -in³⁹) ili poimenčen u “kućno prezime” *-(ov)ić*, no ne prerasta uvijek u obiteljski nadimak u pravom smislu riječi, tj. ne funkcionira u svim primjerima u množinskom obliku.

Radi zaštite osobnih podataka u sljedećim ćemo prikazima osobno ime, hipokoristik ili nadimak označiti slovom X, iako je riječ uglavnom o istim imenima ili nadimcima:

X + Āčković (< očevo nadimak Āčak); *X + Āgičov(ić)* (< očevo nadimak Āgić < djedov nadimak Āga); *X + Āsanov(ić)* (< očevo nadimak Āsan); *X + Bělavić / Bělović*⁴⁰ (< očevo nadimak Bělava); *X + Bělānov* (< djedov nadimak Bělān); *X + Bòškanov* (< očevo nadimak Bòškan); *X + Božūrinov* (< očevo nadimak Božūrina); *X + Brkić* (< očevo nadimak Brko); *X + Céntić(a)* (< obiteljski nadimak Céntić); *X + Čalić* (< očevo nadimak Čále); *X + Dānin* (< očevo ime Dāne); *X + Dēlić* (< djedov nadimak Dēlija); *X + Gācin* (< djedov nadimak Gāće); *X + Gáljov* (< očevo nadimak Gālji); *X + Glāvarić* (< očevo nadimak Glāvār); *X + Ījanov* (< očevo nadimak Ījan); *X + Jūkičin* (< očevo nadimak Jūkica); *X + Jòkešin / Jòkešić(a)* (< očevo nadimak Jòkeša); *X + Kālin* (< očevo nadimak Kāla); *X + Kācetov* (< očevo nadimak Kāće); *X + Kāpin* (< očevo nadimak Kāpo); *X + Kāmilov(ić)* (< očevo ime Kāmilo); *X + Mākić* (< očevo nadimak Māka); *X + Mārkov* (< očevo ime Mārko); *X + Pāškanović* (< očevo nadimak Pāškanović < djedov nadimak Pāškan); *X + Pétrin* (< djedov nadimak Pétro); *X + Pīpajin* (< očevo nadimak Pīpaja); *X + Pāntušić* (< obiteljski nadimak Pāntušić⁴¹); *X + Rūbanov(ić)* (< očevo nadimak Rūban); *X + Véstin* (< očevo nadimak Vésto).

PRIKAZ 12. Patronimski muški osobni nadimci

Za patronimske je nadimke karakteristično da se osobnom imenu postponira ili posvojni pridjev izveden od očeva imena ili nadimka na -ov ili -in (Āsanov, Bělānov, Dānin, Gācin, Gáljov, Kāmilov, Mārkov) ili obiteljski nadimak u obliku tzv. “kućnog prezimena” (Makić, Jokešić), koje se katkada javlja i u genitivu (Céntića, Jòkešića).

³⁹ Navedeni sufiksi ne prate uvijek očekivane tvorbe (npr. *Jākica* > *Jākičin*, ali i *Božūrina* > *Božūrinov*; *Kāpo* > *Kāpin*; *Šārgija* > *Šārginov(a)*, *Šārgijin(a)*).

⁴⁰ Kod različitih ispitanika zabilježeni su različiti oblici tog nadimka koji nosi ista osoba. Svi ispitanici potvrđuju istu motivaciju nadimka.

⁴¹ Nadimak je nepoznata porijekla, javlja se i kao *Pāntić*, *Pāntići*, i u toponimu *Pāntića ògrada*. Svi ispitanici odgovaraju isto [“vjerojatno se tako zovu po nekom Pānti”].

O nasljeđivanju nadimaka vidi 6. poglavlje.

Svi su pak matronimski nadimci izvedeni iz majčina osobnog nadimka.

X + Ānarin / Ānarić (< majčin nadimak Ānara), *X + Ānaričin* (< Ānarica)⁴², *X + Bakētušić* (< majčin nadimak Bakētuša), *X + Bòškušin / Bòškušić(a)* (< majčin nadimak Bòškuša); *X + Dūjmušin* (< majčin nadimak Dūjmuša); *X + Džidžin* (< majčin nadimak Džidža); *X + Đetin* (< majčin nadimak Đeta); *X + Juròšušin* (< majčin nadimak Juròšuša), *X + Kúkić* (< Kúkička), *X + Kukùljušin Kùlje / Kùljic* (< majčin nadimak Kukùljuša); *X + Kutlěšušin* (< majčin nadimak Kutlěšuša); *X + Livānjkin* (< majčin nadimak Livānjka); *X + Mārača* (< majčin nadimak Mārača) i *X + Māračin* (< majčin nadimak Mārača⁴³); *X + Mûckin* (< majčin nadimak Mûčka); *X + Vicānušin*⁴⁴ (< majčin nadimak Vicānuša); *X + Širić* (< majčin nadimak Šira, Širinica), *X + Štėkušin / Štėkušić(a)* (< majčin nadimak Štėkuša).

PRIKAZ 13. *Matronimski muški osobni nadimci*

Kad je riječ o nadimcima matronimskog postanja, druga se sastavnica osobnog nadimka sastoji ili od posvojnog pridjeva izvedenog od majčina nadimka ili od oblika na *-ić* u značenju 'sin od'. Majčin osobni nadimak može biti patronimskog (*Bòškušin* < *Bòškuša*) ili etničkog postanja (*Mûckin* < *Mûčka*; *Livānjkin* < *Livānjka*) ili može biti riječ o osobnom nadimku (*Džidžin* < *Džidža*; *Širić* < *Šira*).

Od ostalih dvorječnih muških nadimaka izdvajamo nadimke motivirane osobinama i životnim okolnostima, ili nadimke koji se sastoje od osobnog imena i jednorječnog nadimka koji se rabi ili kao jednorječni nadimak ili kao dopuna osobnom imenu, u obliku dvorječnog nadimka (usp. prikaz 10).

X + Đoja; *X + Gósić* ([“bio je kao gos, gorostas”]); *X + Fratar* ([“nije bio fratar, išao je u fratarsku školu”]); *X + Kòvūč*; *X + Sėkac*; *X + Šārgija*; *X + Špāla*; *X + Tūra* i dr.

PRIKAZ 14. *Ostali dvorječni muški nadimci*

Usporedimo li brojnost nadimaka motiviranih izgledom ili osobinama s ostalim nadimcima, zaključujemo da u Imotskoj krajini prevladavaju nadimci motiviranim oblicima osobnog imena ili obiteljskog nadimka, što je potvrđeno i u literaturi.

⁴² Kao što smo već naveli, *Ānarica* (koja se ne zove *Āna*) jednorječni je nadimak naslijedila od majke *Ānare* (koja se zvala *Āna*). *Ānarin* sin (*Ānaričin* brat) naslijedio je majčin nadimak kao atribut imenu, baš kao i *Ānaričin* sin od svoje majke (koji nosi ujakovo ime). Iz tog razloga u korpusu imamo ujaka i nećaka, *X + Ānarina* i *X + Ānaričina*.

⁴³ Vidi 6. poglavlje.

⁴⁴ Ovakav nadimak nosi više različitih osoba, u prvom dijelu nadimka obično je osobno ime ili osobni nadimak.

Nemaju [...] sve antroponimske podvrste jednaki stupanj onomastičnosti. Dok su primjerice obiteljski nadimci i prezimena kao njihov službeni i konačni oblik u pravilu motivirani porijeklom ili vizualnim, statusnim profesionalnim i drugim osobitostima imenovane skupine [...], osobni su nadimci mnogo češće motivirani službenim oblikom osobnog imena (hipokoristici [...]), a rjeđe osobitostima nositelja”. (Skracić 2011: 37)

5.8. ANDRONIMSKI NADIMCI UDANIH ŽENA

Druga najčešća tvorba ženskih nadimaka andronimskog je postanja, pri čemu andronimima smatramo “antroponim žene motiviran prezimenom, osobnim imenom ili nadimkom muža” (Nosić 1993: 48). Andronima je u korpusu 43, a oni mogu biti jednorječni (s tvorbenim sufixima *-ov(i)ca*, *-ev(i)ca*), *-(in)ica* ili dvorječni (*osobno ime + posvojni pridjev izveden od muževa imena ili nadimka*). Važno je istaknuti da ove potonje najčešće nose mlađe žene čija imena odstupaju od uobičajenog repertoara ženskih imena).

Zanimljivo je da za gotovo svaki od andronimskih nadimaka udanih žena ispitanici navode i patronim koji se rabi kao etnik [“to je jedna Vicanuša”, “i ona je bila Juršuša”].

-ov(i)ca: *Āgićovica* (< mužev obiteljski nadimak Āgić(ović) < očev nadimak Āga), *Āntićovica* (< mužev nadimak Āntić < Ānte), *Āsanovica* / *Āsica* (< mužev (obiteljski) nadimak *Āsanov(ić)* < očev nadimak Āsan), *Božurinovica* (< mužev osobni nadimak Božurina < Bože), *Džučkovica* (< mužev osobni nadimak Džučžak), *Ījanovica* (< mužev osobni nadimak Ījan), *Īkanovica* (< mužev osobni nadimak Īkan), *Kācetovica* (< mužev osobni nadimak Kāće), *Kālinovica* (< mužev osobni nadimak Kāla), *Kāmilovica* (< mužev ime Kāmilo), *Kováčovica* (< mužev nadimak Kōvāč), *Lūkićovica* (< mužev osobni nadimak Lūkić < očevo ime Lūka), *Mākićovica* (< mužev obiteljski nadimak *Mākić* < očev osobni nadimak *Māka*), *Mijanovica* (< mužev osobni nadimak Mijan), *Pāškanovica* (< mužev obiteljski nadimak Pāškanović < očev nadimak Pāško), *Sūletovica* (< mužev osobni nadimak Sūle), *Zēličovica* (< mužev osobni nadimak Zēlič)
-(in)ica: *Āntica*⁴⁵ (< mužev ime Ānte), *Āntinica* (< mužev nadimak Ānta < Ānte), *Āntukinica* (< mužev nadimak Āntuka < Ānte), *Brālinica* (< mužev nadimak Brāle), *Čipalinica* (< mužev nadimak Čipala), *Dódinica* (< mužev nadimak Dódo), *Đōjinica* (< mužev nadimak Đōja⁴⁶), *Gābrinica* (< mužev nadimak Gābrić < očev nadimak Gābro / Gābrica < Gābrijel), *Gālinica* (< mužev nadimak Gāle), *Īćinica* / *Īca* (< mužev nadimak Īća), *Īvica* (< mužev ime Īvan), *Jérkinica* (< mužev ime Jérko), *Kāpinica* (< mužev nadimak Kāpo), *Kitinica* (< mužev nadimak Kīta), *Mātinica* (< mužev nadimak Māta < Māte), *Mūšičinica* (< mužev nadimak Mūšica), *Nēdinica* (< mužev (zamjensko) ime Nēdo), *Šārginica* (< mužev osobni nadimak Šārgija), *Tūljinica* (< mužev osobni nadimak Tūlja)
-ka: *Ūjnička* (< mužev osobni nadimak Ūjnić < majčin nadimak Ūjna)

PRIKAZ 15. Jednorječni andronimi

⁴⁵ Nije riječ o osobnom imenu nego o nadimku izvedenom od imena muža, niti je osobno žensko ime *Āntica*, unatoč učestalosti imena *Ānte* zabilježeno u korpusu.

⁴⁶ Nije riječ o hipokoristiku imena *Jōzo*, nego o nadimku koji se javlja kao jednorječni ili kao dvorječni (osobno ime + nadimak), v. prikaz 10 i prikaz 13.

Kao i u antroponimiji zapadne Hercegovine (Nosić 1993), andronimi se ne tvore od muževljeva prezimena (zbog već spomenute prezimenske entropije), nego se tvorbeni sufiksi dodaju na različite tipove imenskih osnova. U tvorbenom smislu, prevladavaju nadimci sa sufiksom *-(ov)ica* i *-inica*, dok su samo dva nadimka sa sufiksom *-ica* (*Āntica*, *Īvica*) koji su nalik ženskim imenima. U dva se nadimka umeće infiks *-t-*, *Kàćetovica* i *Sùletovica*.

Paralelno s jednorječnima, rabe se i dvorječni andronimi, najčešće kod mlađih žena ili onih koje nose rjeđa imena. Katkada je riječ o dvostrukim nadimcima, npr. *Gábri-nicu* su zvali i *X Dánina*, *Kâpinicu* su zvali i *X + Kâpina* ili ženama različite braće koja nose slične nadimke (usp. *Lûkićovica* i *X + Lûkičina*).

-ina: osobno ime + Dánina (< muževo ime Dáne), *osobno ime + Bórina* (< mužev nadimak Bóro), *osobno ime + Lûkičina* (< mužev nadimak Lûkica < očevo ime Lûka
-ova: osobno ime + Zòranova (< muževo ime Zòran)

PRIKAZ 16. Dvorječni andronimi

5.9. ZAMJENSKA IMENA

Za neslužbena imena, koja se javljaju umjesto službenih, Čilaš Šimpraga predlaže termin *zamjenska imena* i tvrdi da su “na granici dviju antroponimijskih kategorija – osobnih imena i osobnih nadimaka” (2011b: 25). Njihova je motivacija nejasna, a u Imotskoj krajini njihovo nadijevanje zabilježeno je i kod muškaraca i kod žena.

Iako se može pomisliti da se i zamjenska imena pojavljuju zbog entropije imenâ (i nadimaka), ili iz potrebe da osoba nosi jednostavnu imensku formulu, uvidom u korpus zamjenskih imena ne nalazimo ni na jedan tvorbeni obrazac kojim bismo mogli rastumačiti njihovo postojanje. Riječ je o uobičajenom fenomenu u hrvatskoj antroponimiji, no u prikupljenom korpusu ista imena nalazimo i kao zamjenska i kao službena (*Stána*, *Zôrka*), “neobičnija” imena kao službena a “običnija” kao zamjenska te tri slučaja koja se možda mogu objasniti entropijom imenâ Ante i Ivan. U prikazu 16 navodimo zamjenska imena, a u zagradi službena.

Dúje (Īvan), *Drâgan* (Īvan), *Ljúbo* (Jérko), *Milan* (Īvan), *Míra* (Stána), *Míra* (Zôrka), *Mlâden* (Stípe), *Néda* (Zôrka), *Nédo* (Ānte), *Séka* (Svéta), *Séka* (Zdênka), *Slávko* (Ēugen), *Stána* (Mâtija), *Zôrka* (Rúža), *Zvónko* (Ānte)

PRIKAZ 17. Zamjenska imena

6. NADIJEVANJE, NASLJEĐIVANJE, PROŠIRIVANJE I SKRAĆIVANJE NADIMAKA

Porijeklo i motivaciju nadijevanja starih, jednorječnih i netransparentnih nadimaka teško je utvrditi. Prema Šimunoviću “osobni nadimak nastaje uglavnom kad osoba ispolji koju od značajki koja postaje pobudom nastanka nadimka” (Šimunović 2003: 421–422). Međutim, kod novijih i dvorječnih nadimaka jasno je da se nadimci nasljeđuju [“od čaće, dida, strica, matere”]. “Kadšto se osobni nadimak prenosi na obitelj i postaje obiteljskim nadimkom, koji se nasljeđuje” (Šimunović 2003: 421–422).

Upravo pri nasljeđivanju osobnih nadimaka u Imotskoj krajini dolazi do isprepletanja osobnih, kolektivnih i obiteljskih nadimaka. Nasljeđivanje nadimka može se odnositi na ‘nadijevanje nadimka po nekome’, ali i na izravno nasljeđivanje nadimka ‘naslijediti čiji nadimak’.

Kao što smo vidjeli u primjeru porodičnih nadimaka, od imena ili nadimka rodonačelnika loze može nastati porodični ili pak obiteljski, kolektivni nadimak (*Rùban* > *Rùbanovići*) koji se odnosi na sve pripadnike iste porodice (svi su *Rùbanovići* bliži ili dalji rođaci). Posvojni pridjev izveden od osobnog nadimka (*Rùban* > *Rùbanov*) ili poimenčeni obiteljski nadimak u obliku prezimena (*Rùban* > *Rùbanović*) može postati osobni nadimak u dvorječnoj formuli **osobno ime ili hipokoristik + osobni nadimak** (npr. *Ánte Rùbanov(ić)* ili *Íko Rùbanov(ić)*).

Međutim, sufiks *-ić* katkada vrši više funkcija. Iako može supostojati s posvojnim pridjevom, može se dodavati tek u kasnijim generacijama, npr. u jednoj obitelji od očeva osobnog nadimka *Vésto* nastaje sinov dvorječni nadimak *X + Véstin*, dok kolektivni nadimak *Véstići* nose Vestini unuci. U drugoj obitelji majčin osobni nadimak (*Bòškuša*) u obliku posvojnog pridjeva nosi prvi potomak (*X + Bòškušin* = Bòškušin sin), a nadimak u obliku prezimena sa sufiksom *-ić* oba unuka (*X + Bòškušić(a)* = Bòškušin (pra)unuk). Katkada se u sljedećoj generaciji poimenčenom obiteljskom nadimku u obliku prezimena dodaje genitivni oblik, te se postanak nadimaka može pratiti u četiri generacije: *osobni nadimak* > *posvojni pridjev* > *poimenčeno prezime u nominativu* > *poimenčeno prezime u genitivu*. Isto tako, kao što je ranije rečeno, djeca mogu ponijeti, u obliku nadimka, očevo ime i nadimak te nositi sljedeću imensku formulu: *osobno ime + očevo ime u genitivu + očev nadimak (u genitivu)*.

Braća nerijetko nose kolektivni obiteljski nadimak izveden najčešće od očeva imena ili nadimka, koji vrši funkciju deminutiva. Npr. svi *Ántukini* sinovi nose kolektivni nadimak *Ántukići*, sve *Kâpove* potomke zovu *Kâpići*, a svi sinovi osobe koja nosi nadimak *Káće* zovu se *Kâćetovi*. Ponekad taj kolektivni nadimak postaje pravi obiteljski nadimak, u nekim slučajevima usporedno ga kao osobni nadimak nosi jedan od

braće, a katkada služi samo za (skupnu) identifikaciju braće i(li) njihovih kuća.

Također, sufiks *-ić* u opoziciji s posvojnim pridjevom (*-in*, *-ov*) katkada može vršiti razlikovnu funkciju, pa će se braću identificirati pomoću njihovih imena i posvojnog pridjeva izvedenog od očeva imena ($X + Kàmilov$), ali će samo jedan ponijeti osobni nadimak *Kàmilović*. U toj je obitelji *Kàmilović* stariji sin (od dva brata), a u drugoj će Lûkini sinovi (koji nose skupni nadimak *Lûkičini*) nositi različite nadimke, najstariji dvorječni, *ime + Lûkin*, srednji sin osobni nadimak *Lúkić* ili pak dva nadimka, *Lûkica Lúkić*, gdje *Lúkić* funkcionira kao obiteljski nadimak, a najmlađi sin jednorječni nadimak *Kòvāč*, katkad također kao dopunu osobnom imenu.

Obiteljski nadimak *Čálić* nosi sin osobe čiji je nadimak bio Čále. Čálićevi sinovi imaju različite nadimke, stariji će izravno naslijediti obiteljski nadimak (*ime + Čálić*), dok će mlađi dobiti (jedinstveni) nadimak u obliku hipokoristika, dovoljno različit od drugih hipokoristika istog imena da služi za identifikaciju.

Zaključno, sufiks *-ić* (i njegov oblik *-ović*) nasljeđuju se u sljedećim generacijama, tako će *Āgić(ović)* nadimak naslijediti od očeva nadimka *Āga, Tónkić* od očeva nadimka *Tónko, Pășkanović* od očeva nadimka *Pășkan, Glàvarić* od očeva nadimka *Glàvār* itd.

Osim što se od majčina patronimskog ili osobnog nadimka nasljeđuje sastavnica složenih nadimaka (npr. *Ūjnić < Ūjna*), nadimak se može naslijediti izravno od majke (npr. *Ānarica* je nadimak naslijedila od majke koju su zvali *Ānara, Kõkulica* od majke koju su zvali *Kõkula*). Također smo zabilježili slučaj dva brata (v. prikaz 12) koja u dopuni imena u obliku nadimka nose jedan majčin nadimak u nominativu ($X + Màrača$), a drugi u obliku posvojnog pridjeva ($X + Màračin$). Da je teško utvrditi obrazac nadijevanja nadimaka svjedoče i nadimci brata i sestre, od kojih je bratov izveden od majčina nadimka ($X + Džidžin$) a sestrin od očeva ($X + Ūčiteljeva$), ili pak dva brata koja nose različite nadimke, stariji po djedu po ocu ($X + Skánin$), a mlađi po djedu po majci ($X + Kàmilov$).

Također je zanimljiv fenomen nasljeđivanja “upražnjenog” nadimka. Čovjek koga su zvali *Āga* imao je dva sina od kojih je jedan nosio nadimak s dvije varijante, *Āgić* ili *Āgićović*, a drugi *Sùle*. *Sùle* je odselio iz sela pa je njegov nećak ([“Āgićovićov sin, Āgin unuk”]) naslijedio stričev nadimak koji se “oslobodio”.

6.2. DVOSTRUKI I VIŠESTRUKI NADIMCI

U korpusu je zabilježen i određen broj dvostrukih pa i višestrukih nadimaka, odnosno pojava u kojem jedna osoba nosi više različitih nadimaka. Kao što je spomenuto u 5.5., zabilježili smo žensku osobu koja je nosila dva nadimka, *Kukavičuša* (patronimsko-etnonimskog postanja) i *Ūjna*, i oba su se rabila kao osobni nadimak. Isto tako, jedna je žena nosila dva nadimka, oba sa sufiksom *-uša*, jedan patronimsko-etnonim-

skog postanja, *Juròšuša*, a drugi andronimskog, tvorenog sa sufiksom specifičnim za tvorbu patronima, *Kovāčuša* (od muževa nadimka *Kòvāč*). O obrascu nasljeđivanja očeva nadimka (v. prethodno poglavlje) svjedoči i primjer osobe čije je ime različito od drugih (i time dovoljno za identifikaciju) koju osim osobnim imenom zovu i nadimkom *Gábric* od djeda nadimka *Gábro*.

Za jednu smo pak osobu zabilježili čak šest formalno različitih nadimaka, *X + Pàntušic* (obiteljski nadimak), *X + Kukùljušin* (majčin osobni nadimak u obliku posvojnog pridjeva), *X + Kukùljušic* (majčin obiteljski nadimak poimenčen u obliku prezimena), *X + Kokùljušic* (promjena u > o), *Kùljic* (skraćeno od Kukùljušic) i *Kùlje*⁴⁷ (skraćeno od *Kùljic*). Druga pak osoba, osim tri uobičajene forme andronimskog nadimka koji služi kao osobni i obiteljski (*X + Štèkušin* > *X + Štèkušic* > *X + Štèkušicā*) nosi i nadimak *Sèkac*, katkada kao jednorječni, katkada kao dvorječni u kombinaciji s varijantom (jednog od tri najčešća) osobnog imena.

Također je specifično skraćivanje nadimaka, npr. hipokoristički oblik nadimka *Kòvāč* > *Kòvo*, te skraćeni andronimi *Àsica* < *Àsanovica* i *Íca* < *Ícinica*. S druge strane, ženski osobni nadimci *Đèta* i *Šíra* prošireni su sufiksima tipičnim za tvorbu andronima, *Đèta* > *Đètinica*, *Šíra* > *Šírinica*.

7. ZAKLJUČAK

Uvidom u matične knjige, etnografsku literaturu, ali i u popis župljana (npr. župni telefonski imenik župnog lista *Tomislavljevo*, god. XL, 2010. br. 4 (61)), vidljiva je i imenska i prezimenska entropija. Terenskim istraživanjem potvrđena je i entropija hipokoristika. Iz navedenog razloga smatramo da je primaran razlog onomastičke pojavnosti poput obiteljskih i osobnih nadimaka (kako muških, tako i ženskih osoba) precizna identifikacija nositelja imenske formule. Imenska je formula u Imotskoj krajini pretežno višečlana jer se za jednostavne, imensko-prezimenske formule moraju poklopiti dva čimbenika, prvi, da je ime relativno rijetko ili da je njegov nositelj jedini član obitelji istoga prezimena koji nosi navedeno ime. Iz navedenog razloga dolazi do treće determinacije, obiteljskog nadimka. Obiteljski nadimci, jednog zaseoka mogu biti nepravi (i služiti kao ojkonom), nastali transonimizacijom iz prezimena (*Lòncār* > *Lončari*; *Jũroš* > *Juròši*), dok se pravi porodični ili obiteljski nadimci izvode od

⁴⁷ Za taj nadimak ispitanici imaju različita tumačenja. Dok jedni tvrde da je nastao skraćivanjem, drugi su mišljenja da je uvjetovan fizičkim izgledom [“bio je kùljav, imao je veliku trbušinu, za trudnu ženu se kaže da je kùljava”]. U Šamijinu rječniku pronalazimo natuknice **kùlja** ž. veliki trbuh, trbušina i **kùljav** prid. koji ima veliku kulju, veliki trbuh, trbušast. (2004: 176)

imena ili nadimka rodonačelnika ili rodonačelnice roda te isprepliću s osobnim nadimkom (*Vògulja* > *Vòguljići*; *Čále* > *Čálići* > (*Ivan*) *Čálić*). Daljnim zasnivanjem obitelji nastaju najprije kolektivni nadimci koji se odnose na muške potomke (*Kàmilo* > *Kàmilovići*; *Lûka* > *Lûkići*; *Lûkica* > *Lûkičini*), od kojih neki postaju obiteljski nadimci, a neki, različitim tvorbama osobni nadimci isprepleteni s obiteljskim nadimkom (dva su brata, Lûkini sinovi, X *Lûkin* i *Lûkica Lûkić*, ovaj potonji ne zove se Lûka, nosi posve drugo ime, no ne zovu ga osobnim imenom).

Obiteljski (i osobni) nadimci nastaju i od majčina obiteljskog ili osobnog nadimka koji se također pojavljuju kao dopuna osobnom imenu u različitim oblicima (*Štèkušin*, *Štèkušić*, *Štèkušičā*; *Màračin*, *Màrača*). Među ženskim osobnim nadimcima prevladavaju patronimi na sufiks -a koji se rabe i kao osobni nadimci i kao etnici, te andronimi sa sufiksima -ovica i -inica izvedeni od muževa imena ili nadimka. Isti tvorbeni sufiksi koriste se katkada i za patronimske nadimke (*Božûrinovica* < očev nadimak *Božûrina*), ali i za nadimke izvedene (proširene) od vlastitih nadimaka (*Đètìnica* < *Đèta*; *Šîrinica* < *Šîra*). Isto tako, za augmentativne sufikse nismo zabilježili značenje ‘velik’ (*Božûrina*), niti pejorativne konotacije, osobito u slučaju ženskih imena (*Ànara*, *Màrača*, *Ìvuša*). S druge strane, deminutivni sufiksi redovito konotiraju sadržaj ‘sitan, malen’ (*Ànarica* ‘mala Ànara’; *Ìvica*, *Marinkica* i dr.) Kako ističu Grgić i Nikolić (2011: 139), “potencijalna pejorativnost ovakvih nadimaka pokazuje se takvima samo u očima vanjskih promatrača, dok je za članove zajednice takav nadimak isključivo ispunjenje tradicijom zadane uloge”.

Zaključno, osobitosti su nadimačkog sustava Imotske krajine složenost imenske formule i bogat repertoar nadimaka i ispreplitanje porodičnih, obiteljskih i osobnih nadimaka. Kad je o osobnim nadimcima riječ, čini se da donekle odudaraju od opisa u literaturi (usp. “Nadimci, osobito osobni, najnestalniji su, ali izrazito motivirani elementi antroponimijskoga sustava. Proizvod su trenutka, podložni su promjeni i zaboravu, a počesto su pogrdnoga karaktera” (Vodanović 2017: 140)), te da njihova stalnost, nepromjenjivost i nepodložnost zaboravu imaju za svrhu stati na kraj antroponimijskoj entropiji kakva je rijetko zabilježena na terenu. Osim toga, čini se da je obiteljski nadimak poput narodne predaje, odnosno, da je u životu seoske zajednice pitanje “čiji si” i dalje vrlo važno, stoga se i kod novijih imena pripadnika mlađe generacije kod kojih ne postoji entropija osobno ime redovno dopunjuje barem posvojnim pridjevom izvedenim od očeva ili djedova imena ili nadimka. Terenskim istraživanjima zabilježili smo da osobne nadimke navedene u korpusu nepogrešivo koriste i sasvim malena djeca referirajući se na mještane i identificirajući ih na precizan način.

BIBLIOGRAFIJA

- BEKAVAC-BAŠIĆ, Ivan. 2012. "Prezimena i patronimi izvedeni od prezimena za ženske udane osobe u Imotskoj krajini, zapadnoj Hercegovini, Sinjskoj krajini, Makarskom primorju, Livnu, Duvnu, Šuici i susjednim krajevima". *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*. Zagreb: Društvo Lovrečana: 501–527.
- BENZON, Ivana. 2003. "Obiteljski nadimci u Vranjicu kod Splita". *Čakavska rič* XXXI: 165–168.
- BJELANOVIĆ, Živko. 1979. "Obiteljski nadimci u Sjevernoj Dalmaciji". *Onomastica Jugoslavica* 8: 75–92.
- BJELANOVIĆ, Živko. 2007. *Onomastičke teme*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- BJELANOVIĆ, Živko. 2012 [1988]. *Antroponimija Bukovice*. Zagreb: Srpsko kulturno društvo "Prosvjeta".
- BOŠNJAK Tomislava. 2004. "Frazemi u lovrečkom govoru kojima se opisuje izgled". *Lovrečki libar* 6: 123–132.
- BOŠNJAK BOTICA, Tomislava i Mira MENAC-MIHALIĆ. 2006. "Vokalizam i akcentuacija govora Lovreća". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 32: 25–41.
- CAROVIĆ, Ines i Kristian NOVAK. 2014. "How to publish research of offensive family nicknames? Some ethical considerations in anthroponomastics". *Folia onomastica Croatica* 23: 21–37.
- CAROVIĆ, Ines i Kristian NOVAK. 2016. "Obiteljski nadimci u Držimurcu i Strelcu". *Folia onomastica Croatica* 25: 53–73.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica. 2006. "Obiteljski nadimci u Promini". *Folia onomastica Croatica* 15: 39–69.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica. 2010. "Ikavski štokavski govori između rijeke Krke i Neretve". *Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji*. Split – Zagreb: Književni krug – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje: 160–224.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica. 2011a. "Muška osobna imena u Promini". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 37, 2: 333–364.
- ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica. 2011b. "Osobni nadimci u seoskoj sredini na primjeru Promine". *Folia onomastica Croatica* 20: 21–48.
- DZS = Državni zavod za statistiku. Dostupno na: <<http://www.dzs.hr>> (pristupljeno u veljači 2021.)
- FRANČIĆ, Anđela. 1993. "Međimurski obiteljski nadimci od osobnih imena". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 19, 1: 81–91.
- FRANČIĆ, Anđela. 1994. "Međimurski obiteljski nadimci". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 20, 1: 31–66.

- FRANČIĆ, Anđela. 1996. "Pregled mijena imenske formule i osobnog imena u njoj (na primjerima iz međimurske antroponimije)". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 22: 17–36.
- GRGIĆ, Ana i DAVOR NIKOLIĆ. 2011. "Antonimazija – figura kulturnoga pamćenja". *Fluminensia*, 23, 2: 129–142.
- HER – ANIĆ, Vladimir i dr. 2003. *Hrvatski enciklopedijski rječnik*. Zagreb: Novi Liber.
- HORVAT, Joža. 2012. "Iz antroponimije ludbreške Podravine: obiteljski nadimci u Svetome Đurđu, Obrankovcu i Prilešu". *Folia onomastica Croatica* 21: 59–96.
- IVANKOVIĆ, Ante. 2006. *Hrvatski rodovi u župi Vinjani*. Split-Vinjani: Hrvatsko kulturno društvo Napredak Split, Župni ured Vinjani.
- KUTLEŠA, Silvestar. 1993. *Život i običaji u Imockoj (sic!) krajini*. Imotski: Matica hrvatska – Ogranak Imotski.
- LISAC, Josip. 2003. *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- LISAC, Josip. 2008. "Govori Dalmatinske zagore kao dio novoštokavskog ikavskog dijalekta". *Croatia et Slavica Iadertina* 4: 105–114.
- LUKEŽIĆ, Iva. 2003. "Čakavsko u štokavskome govoru Imotske krajine". *Čakavska rič* 31, 1–2: 5–25.
- LUKEŽIĆ, Iva. 2012. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Zagreb – Rijeka – Čavle: Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobinščine.
- MANDIĆ, Živko. 2001. "Nadimci bunjevačkih Hrvata u Mađarskoj". *Folia onomastica Croatica* 9: 57–135.
- MENAC-MIHALIĆ, Mira. 1993. "Elementi drugog sustava u nadimku". *Folia onomastica Croatica* 2: 57–66.
- MENAC-MIHALIĆ, Mira. 2005. *Frazeologija novoštokavskih ikavskih govora u Hrvatskoj*. Zagreb: Školska knjiga – Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- NOSIĆ, Milan. 1993. "Tvorba andronima, patronima i metronima u zapadnoj Hercegovini". *Folia onomastica Croatica* 2: 47–55.
- ROGIĆ, Pavle. 1955. "Lična i porodična imena u jeziku". *Rad JAZU* 303: 211–231.
- SEKEREŠ, Stjepan. 1973-1974. "Slavonski porodični nadimci". *Onomastica Jugoslavica* 3–4: 141–151.
- SENJANOVIĆ-ČOPO, Frane. 1994. "Splitski prišvarci i nadimci". *Čakavska rič* XXII: 23–57.
- SKOK, Petar. 1971-1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. I–IV. Zagreb: JAZU.
- SKRAČIĆ, Vladimir. 2011. *Toponomastička početnica. Osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*. Zadar: Sveučilište u Zadru.

- ŠAMIJA, Ivan Branko. 2004. *Rječnik imotsko-bekijskoga govora*. Zagreb: Društvo Lovrečana.
- ŠIMUNDIĆ, Mate. 1971. *Govori Imotske krajine i Bekije*. Doktorska disertacija.
- ŠIMUNOVIĆ, Petar. 1982. "Razvitak imenske formule u Hrvata". *Onomastica Jugoslavica* 9: 283–293.
- ŠIMUNOVIĆ, Petar. 2003. "Nadimci u Hrvata". *Govor* 20: 1–2: 421–429.
- ŠIMUNOVIĆ, Petar. 2006. *Hrvatska prezimena*. Zagreb: Golden marketing.
- ŠIMUNOVIĆ, Petar. 2009. *Uvod u hrvatsko imenoslovlje*. Zagreb: Golden marketing.
- ŠUNDE, Smiljana. 2000. "Nadimci u Podgori: od sredine 19. do sredine 20. stoljeća". *Ma-karsko primorje* 5: 149–178.
- VIDOVIĆ, Domagoj. 2005. "Nacrt za vidonjsku antroponimiju". *Folia onomastica Croatica* 14: 147–177.
- VIDOVIĆ, Domagoj. 2009. "Prilog proučavanju svetačkoga imena Ivan u hrvatskoj antroponimiji". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 35: 347–364.
- VIDOVIĆ, Domagoj. 2010. "Obiteljski nadimci u Pučišćima na otoku Braču". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 36, 2: 345–367.
- VIDOVIĆ, Domagoj. 2015. "Prezimena župe Lokvičići u Imotskoj krajini". *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 41, 2: 355–375.
- VIDOVIĆ, Domagoj. 2016. "Imotska prezimena". *Croatica et Slavica Iadertina* 12, 1: 41–63.
- VIRČ, Ines. 2008. "Obiteljski nadimci u Zasadbregu". *Folia onomastica Croatica* 17: 169–183.
- VODANOVIĆ, Barbara. 2017. "Osobni nadimak, figura za društveno uvjetovani kontekst (na primjeru nadimaka s otoka Pašmana)". *Folia onomastica Croatica* 26: 139–155.
- VRČIĆ-MATAIJA, Sanja i Vesna GRAHOVAC-PRAŽIĆ. 2006. "Osobitosti ličkih nadimaka". *Folia onomastica Croatica* 15: 241–252.
- VRČIĆ, Vjeko. 2015. *Plemena imotske krajine*. Imotski: Udruga Kap.
- ZNIKA, Marija. 2000. "Osobni nadimci u Podravskim Podgajcima". *Folia onomastica Croatica* 8: 201–216.
- ZNIKA, Marija i Maja ZNIKA. 2014. "Neke zamjedbe uz sintaksu imena". *Folia onomastica Croatica* 23: 267–276.

SISTEMA DE APODOS FAMILIARES Y PERSONALES EN LA ANTROPONIMIA DE IMOTSKA KRAJINA

IVANA LONČAR

RESUMEN

La investigación se basa en un corpus de 1.134 antropónimos recogidos en el pueblo Gornji Vinjani. A base de ejemplos del sistema de apodos la autora pretende demostrar el origen, la motivación y el entrelazamiento de nombres tribales, así como de apodos familiares y personales de la región de Imotski, su sistema de herencia y la complejidad de la fórmula antroponímica en comunidades rurales cerradas en la que existe la entropía de apellidos, nombres y hasta formas hipocorísticas de nombres. El corpus de partida consta de 703 fórmulas antroponímicas recopiladas de la guía telefónica del periódico parroquial, unido con 431 antropónimos recolectados y averiguados en la investigación de campo. Se analizan por separado los apodos univerbales y pluriverbales, así como los apodos masculinos y femeninos. Además de recoger el corpus de antropónimos que desaparecen con la muerte de sus titulares, así como con el cambio del modo de vida de las hablas locales, también reflejadas en la antroponimia, los resultados de la investigación demuestran que el objetivo principal de poner apodos familiares y personales es la identificación precisa de sus titulares, y que existe (aunque no siempre unificado) un sistema de denominación y herencia de los apodos, no solo familiares, sino también personales. Aunque se consideran como componente no oficial de la fórmula antroponímica, en la región de Imotski los apodos familiares (e incluso personales) se utilizan en la comunicación oficial (p. ej. postal), ya que en las aldeas en las que todos los habitantes llevan el mismo apellido (que, a su vez, en forma plural se utiliza como topónimo), el repertorio de nombres resulta muy limitado y los apodos son la única manera de identificar a los aldeanos, así como la respuesta precisa a la pregunta “¿de quién eres?”

PALABRAS CLAVE:

antroponimia, apodos familiares, apodos personales, fórmula antroponímica, región de Imotski

NICKNAME SYSTEM IN IMOTSKA KRAJINA ILLUSTRATED WITH FAMILY AND PERSONAL NICKNAMES IN GORNJI VINJANI

IVANA LONČAR

SUMMARY

The research is based on 1129 anthroponyms collected in the area of Gornji Vinjani. Based on the example of the nickname system, we try to show the origin, motivation and intertwining of the family (kinship), family and personal nicknames in Imotska Krajina. The paper also aims to point out the inheritance and the giving of nicknames and the complexity of the name formula in small closed rural communities where there is the entropy of surnames, names and even hypocorism. The initial corpus of the paper consists of 703 name formulas from the telephone directory of the parish paper and 426 anthroponyms collected and verified by field research, and one-word and two-word both male and female nicknames are dealt with separately. Besides composing a corpus of anthroponyms that have disappeared from the lexicon through the extinction of their bearers, emigration and lifestyle changes in local speech, which is also reflected in anthroponymy, the research results show that the primary purpose of giving family and personal nicknames is to accurately identify their bearers. They point out that there is an established (though not consistently uniform) system of giving and inheriting family and personal nicknames. Although they are considered an unofficial part of the name formula, family (and even individual) nicknames in Imotska Krajina are also used in official communication (e.g., postal). Since in hamlets where all inhabitants bear the same surnames (which also form the corresponding oikonyms), the name repertoire is limited, and nicknames are the only way to distinguish the locals and get a precise answer to the question “whose are you”.

KEYWORDS:

anthroponymy, Croatian, French, anthroponymy, name formula, family nicknames, personal nicknames, Imotska Krajina

